

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Психолого-педагогічний факультет
Кафедра початкової освіти

«Допущено до захисту»
Завідувач кафедри

_____

(підпис)

(прізвище, ініціали)

« _____ » _____ 2024 р.

Реєстраційний № _____
« _____ » _____ 2024 р.

ФОРМУВАННЯ В МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НАСКРІЗНОГО
ВМІННЯ ДІЯТИ ТВОРЧО НА УРОКАХ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ
«МИСТЕЦТВО»

Кваліфікаційна робота
студентки групи ЗПОМ-23
ступеня вищої освіти магістр
спеціальності 013 Початкова освіта
Синиці Марії Василівни

Керівник:
кандидат педагогічних наук, доцент
Лисевич О. В.

Оцінка:
Національна шкала _____
Шкала ECTS _____ Кількість балів _____
Голова ЕК _____

(підпис) (прізвище, ініціали)

Члени ЕК _____

(підпис)

(прізвище, ініціали)

(підпис)

(прізвище, ініціали)

(підпис)

(прізвище, ініціали)

(підпис)

(прізвище, ініціали)

ЗАПЕВНЕННЯ

Я, **Синиця Марія Василівна**, розумію і підтримую політику Криворізького державного педагогічного університету з академічної доброчесності. Запевняю, що ця кваліфікаційна робота виконана самостійно, не містить академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації.

Я не надавала і не одержувала недозволену допомогу під час підготовки цієї роботи. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають покликання на відповідне джерело.

Із чинним Положенням про запобігання та виявлення академічного плагіату в роботах здобувачів вищої освіти Криворізького державного педагогічного університету ознайомена. Чітко усвідомлюю, що у разі виявлення у кваліфікаційній роботі порушення академічної доброчесності робота не допускається до захисту або оцінюється незадовільно.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1.ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ НАСКРІЗНОГО ВМІННЯ ДІЯТИ ТВОРЧО У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «МИСТЕЦТВО»	9
1.1.Формування наскрізного вміння діяти творчо у молодших школярів як психолого-педагогічна проблема.....	9
1.2.Специфіка інтегрованого курсу «Мистецтво» як засобу формування наскрізних вмінь у молодших школярів.....	14
1.3.Мистецька діяльність як засіб формування наскрізних вмінь молодших школярів на уроках мистецтва.....	24
Висновок до розділу 1.....	30
РОЗДІЛ 2. СИСТЕМА РОБОТИ З ФОРМУВАННЯ НАСКРІЗНИХ ВМІНЬ НА УРОКАХ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «МИСТЕЦТВО»	33
2.1. Аналіз програм і підручників щодо формування наскрізних вмінь молодших школярів.....	33
2.2. Діагностика вихідного рівня сформованості наскрізного вміння діяти творчо.....	41
2.3. Зміст роботи з формування у молодших школярів наскрізного вміння діяти творчо.....	46
2.4. Аналіз результатів дослідження.....	53
Висновок до розділу 2.....	57
ВИСНОВКИ	59
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	61
ДОДАТКИ	68
<i>Додаток А</i>	68
<i>Додаток Б</i>	70
<i>Додаток В</i>	71
<i>Додаток Г</i>	77
<i>Додаток Д</i>	89

ВСТУП

Актуальність дослідження. Сучасні освітні документи акцентують увагу на наскрізних для всіх ключових компетентностей умінь, зокрема діяти творчо, мислити креативно. Формування наскрізних вмінь у молодших школярів відбувається на всіх інтегрованих курсах і предметах, є спільними для всіх компетентностей. Ці наскрізні вміння являють собою комплекс навичок, які дозволяють учням ефективно взаємодіяти у різних життєвих ситуаціях, адаптуватись до нових викликів та вирішувати нестандартні завдання, підкреслюючи свою важливість в державних освітніх стандартах і програмах, зокрема, у початковій школі.

Термін «наскрізні вміння» в освітньому просторі продовжує бути предметом активних дискусій, і в різних дослідженнях використовуються різні підходи до його визначення. Наприклад, у звітах OECD [61] використовується термін «соціальне та емоційне навчання» (SEL), який включає як соціальні, так і емоційні навички.

Дослідники, такі як С. Йоксімович, Г. Сіменс, Й. Ван [59], зазначають, що термінологічна різноманітність у цій галузі лише зростає. В українському освітньому просторі для позначення наскрізних умінь вживається термін «м'які навички», що включає важливі для навчання та життя компетентності, які відповідають глобальним тенденціям.

Наскрізні вміння особливо актуальні у контексті інтегрованого курсу «Мистецтво», де вони виконують важливу функцію у процесі формування творчого мислення дітей молодшого шкільного віку. Під час різних видів діяльності на уроках мистецтва у дітей розвиваються такі наскрізні навички, як критичне мислення та здатність до самовираження та креативності, співпраця у команді та емоційна чутливість. Ці навички корелюють із тим, що у роботі «Оцінка та навчання навичок XXI століття» [56] називають новими способами мислення та навичками XXI століття. Зарубіжні

науковці М. Binkley, О. Erstad [56] підкреслюють важливість поєднання соціальних і когнітивних компетенцій, пропонуючи нові підходи та інструменти для їх оцінювання та розвитку в освітньому процесі.

У дослідженнях таких науковців як К. Крутій [21], підкреслюється важливість інтеграції мистецтва у загальноосвітні предмети для розвитку творчих навичок молодших школярів. О. Савченко [43] акцентує на необхідності системного підходу щодо формування креативності у контексті сучасної освітньої парадигми. Л. Богуславська [3] зазначає позитивний вплив мистецтва на розвиток емоційної сфери дітей, що сприяє їхньому творчому самовираженню. В. Луговий [26] наголошує на важливості інноваційних методик у викладанні мистецтва, які стимулюють творчість учнів.

Зарубіжні вчені, такі як А. Bamford [56] і W.Elliot Eisner [57] наголошують, що мистецька освіта має величезний потенціал щодо формування у молодших школярів наскрізного вміння діяти творчо, а це, у свою чергу, робить тему особливо актуальною у сучасному освітньому середовищі. Отже, формування в молодших школярів наскрізного вміння діяти творчо на уроках інтегрованого курсу «Мистецтво» є важливим і сучасним, оскільки сприяє створенню передумов для гармонійного розвитку майбутнього громадянина.

Реалізація інтегрованого курсу «Мистецтво» є значним кроком у цьому напрямку, оскільки через поєднання різних видів мистецтв у дітей формуються ключові наскрізні навички, які не тільки підтримують їх творчий розвиток, але й забезпечують успішну соціалізацію та підготовку до життя у сучасному суспільстві.

Сформованість наскрізного вміння діяти творчо включає і себе вміння творчо мислити, творчо діяти і поза межами мистецької діяльності. Це вміння включає здатність генерувати нові ідеї, адаптуватися до різних художніх стилів і використовувати креативність для вирішення різних проблем. Сформованість наскрізного вміння діяти творчо допомагає

молодшим школярам виявляти свій потенціал через мистецьку діяльність, сприяє самоактуалізації та формує критичний погляд на навколишній світ.

Формування у молодших учнів здатності діяти творчо на заняттях інтегрованого курсу «Мистецтво» є важливим кроком у розвитку їхніх креативних здібностей, критичного мислення та естетичного сприйняття світу, що сприяє їхньому гармонійному та всебічному розвитку. Поєднання різних видів мистецтва допомагає формувати цілісне сприйняття навколишнього світу, що мотивує учнів до більш глибокого осмислення культурних явищ і активної творчої діяльності.

У цій роботі ми розглянули теоретичні питання формування наскрізних вмінь у молодших школярів під час занять на інтегрованому курсі «Мистецтво». Специфіка цього курсу сприяє формуванню наскрізних вмінь у молодших школярів, оскільки курс розрахований на різні види діяльності. У другому розділі буде представлена система роботи щодо формування у молодших школярів наскрізних умінь діяти творчо на заняттях інтегрованого курсу «Мистецтво», це є важливим напрямом роботи, спрямованим на розвиток їхніх творчих здібностей, яка включатиме аналіз програм і підручників, а також аналіз результатів дослідження.

Мета дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці творчих завдань для формування у молодших школярів наскрізних умінь діяти творчо на уроках інтегрованого курсу «Мистецтво».

Згідно з визначеною метою були визначені такі завдання дослідження:

1. Проаналізувати наукову психолого-педагогічну, методичну літературу щодо формування наскрізних умінь діяти творчо у молодших школярів.
2. Визначити специфіку формування наскрізних умінь діяти творчо у молодших школярів на уроках інтегрованого курсу «Мистецтво».
3. Продіагностувати вихідний рівень сформованості наскрізних умінь діяти творчо у молодших школярів.

4. Розробити зміст творчих завдань для формування наскрізних умінь діяти творчо у молодших школярів на уроках інтегрованого курсу «Мистецтво».
5. Проаналізувати результати дослідження.

Об'єктом дослідження виступає процес формування наскрізних умінь діяти творчо у молодших школярів на уроках інтегрованого курсу «Мистецтво».

Предметом дослідження є творчі завдання на уроках інтегрованого курсу «Мистецтво», які сприятимуть формуванню наскрізних умінь у молодших школярів діяти творчо.

Гіпотеза дослідження : формування у молодших школярів наскрізних умінь діяти творчо на уроках інтегрованого курсу «Мистецтво» буде успішним за умови врахування вікових особливостей учнів другого класу та використання творчих завдань.

Для досягнення мети та вирішення визначених завдань у дослідженні були застосовані такі методи:

- теоретичні (аналіз нормативно-правових документів, порівняння, систематизація, узагальнення результатів);
- емпіричні (спостереження, тестування, проведення педагогічного експерименту).

Експериментальна база: дослідницька робота проводилась на базі Василівської гімназії Раївської сільської ради.

Практична цінність дослідження полягає у тому, що матеріали магістерської роботи можуть бути корисними для подальшої професійної діяльності автора, а також можуть слугувати основою для написання наукових статей.

Апробація результатів дослідження: «Формування наскрізного вміння діяти творчо у молодших школярів. Освіта XXI століття: аксіологічний вимір: збірник матеріалів III Всеукраїнської студентської

науково-практичної конференціїКЗ «НФПК» ДОР». Нікополь, 2024. С. 174-178.

«Формування наскрізного вміння діяти творчо у молодших школярів на уроках інтегрованого курсу «Мистецтво». *Актуальні питання теорії і практики початкового навчання*: Збірник наукових праць студентів. Кривий Ріг: Криворізький державний педагогічний університет, 2024. Вип.17. 115 с., С.94-97.

Всеукраїнській науково-практичній конференції «Теоретико-методичні засади наступності в освітньому процесі дошкільної та початкової освіти» 12.11.2024р. Миколаїв: «Методи формування наскрізних умінь творчо діяти у молодших школярів на уроках інтегрованого курсу «Мистецтво».

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаної літератури, що містить 64 джерела, а також 5 додатки. Загальний обсяг роботи становить 90 сторінки, з яких 63 сторінок – основний текст.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ НАСКРІЗНОГО ВМІННЯ ДІЯТИ ТВОРЧО У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «МИСТЕЦТВО»

1.1. Формування наскрізного вміння діяти творчо у молодших школярів як психолого-педагогічна проблема

З погляду теорії розвитку особистості, існує два типи взаємодії людини з навколишнім світом. У першому випадку особистість є пасивним об'єктом, у другому – активним суб'єктом свого власного розвитку. З погляду аксіологічного підходу, розвиток відбувається лише тоді, коли особистість виявляє активність діяти творчо, формуючи характер цієї активності вільно та незалежно. Це призводить до здобуття нових якостей особистості, перш за все моральної автономії, яка є передумовою подальшого розвитку. У сприятливих умовах активуються внутрішні мотиваційні механізми, що відображають можливості особистості та її усвідомлення цінності моральної автономії. Соціальний успіх особистості та її адаптація залежать від розвитку гнучких навичок, що сприяють активній взаємодії з соціальним середовищем, що, в свою чергу, потребує розв'язання конфліктів та спірних ситуацій у процесі спілкування [63, с. 100].

Перелік наскрізних вмінь, визначений Державним стандартом початкової освіти, включає наскрізні вміння діяти творчо [8], необхідність розвитку цих наскрізних вмінь обґрунтована у посібнику для вчителя Нової української школи. У документі зазначено, що такі навички є ключовими для забезпечення гармонійного та всебічного розвитку учнів, підготовки їх до сучасного життя і майбутніх викликів. Розвиток цих вмінь допомагає дітям ставати більш самостійними, відповідальними та активними громадянами, здатними ефективно спілкуватися, вирішувати проблеми та адаптуватися до швидких змін у суспільстві [32].

Л. Гриневич, О. Лінник та І. Старагіна досліджують розвиток наскрізних вмінь у молодших учнів урамках реформи «Нова українська школа» [8].

Рівень розвитку наскрізних вмінь у молодших школярів було розглянуто в звіті «Моніторинг НУШ: результати та рекомендації. Перший етап 2019–2020» [12].

На нинішньому етапі розвитку Нової української школи цей аспект дослідження має велике значення і є дуже актуальним. Однак, необхідно більш детально та комплексно висвітлити систему роботи вчителя щодо формування наскрізних вмінь у молодших школярів. Особливо важливо розглянути практичні аспекти впровадження цих наскрізних умінь у щоденну навчальну діяльність, щоб забезпечити їх ефективне застосування.

Підкреслюється, що наскрізні уміння, за своєю суттю та складовими, належать до «м'яких навичок». Їх умовно поділяють на три основні групи (сфери): **особистісну, соціальну та когнітивну**[12, с. 29].

До **особистісної сфери** належать такі якості як креативність та емоційний інтелект; до **соціальної** – здатність до співпраці з іншими, а до **когнітивної** – уміння читати з розумінням, усно та письмово формулювати свої думки, критично та системно мислити, обґрунтовувати власні погляди, а також вирішувати проблеми й оцінювати ризики.

У Новій українській школі реалізується низка програм, таких як «Соціально-емоційне й етичне навчання» та «Ненасильницьке спілкування», які спрямовані на розвиток окремих наскрізних вмінь, проте результати моніторингу показують, що вчителі початкової школи недостатньо уваги приділяють вирішенню цього важливого завдання.

Увага до формування наскрізних умінь зумовлена змінами в суспільстві, що відображаються у цілях Нової української школи, вимогах батьків і самих учнів. Аналіз Державного стандарту початкової освіти показує, що наскрізні уміння охоплюють усі освітні сфери, проте до їх формування бракує системного підходу. Найбільш детально представлені

вміння критичного мислення, співпраці з іншими та розв'язання проблем. Водночас недостатньо розкриті емоційний інтелект, ініціативність та творчість[12].

Формування наскрізних умінь у творчій діяльності передбачає, що учень досліджує своє власне мовлення для розвитку мовної творчості, спостерігає за різними мовними явищами та аналізує їх. Він втілює свої творчі ідеї у готові роботи, практикує та творчо застосовує як традиційні, так і сучасні види діяльності у мистецтві. Учень також повинен проявити художньо-образне та асоціативне мислення під час художньо-творчої діяльності через такі види мистецтва як образотворче та музичне. Формування наскрізного вміння діяти творчо передбачає участь учнів у власному особистісному розвитку й орієнтацію освітнього процесу на активізацію їх внутрішніх ресурсів, створення атмосфери підтримки та поваги, а також відсутність обмежень.

У науковій літературі для формування наскрізного вміння діяти творчо пропонують надаватиможливість вибору творчих завдань учням, використовуватитворчі завдання, які сприятимуть впровадженню диференційованого підходу до навчання, а такожвідмові від репродуктивних методів навчання, пошук нестандартних рішень, висування та перевірка гіпотез, застосування навчальних проєктів і створення стимулюючого освітнього середовища, що сприяєрозвитку креативних умінь учнів початкової школи [11].

Фокус на формуванні наскрізних умінь відображає суспільні зміни, цілі НУШ, побажання батьків та трансформацію навчального процесу. Аналіз Державного стандарту початкової освіти вказує на те, що хоча наскрізні вміння присутні у всіх освітніх галузях, системного підходу до їх представлення бракує, а рівень прояву відрізняється. Найбільш широко розкрито критичне мислення, співпрацю та проблемне мислення, однак емоційний інтелект, ініціативність, творчість, вміння читати з розумінням, аргументувати думки та діяти творчо залишаються недостатньо охопленими.

Хоча в межах Нової української школи впроваджено програми, спрямовані на розвиток окремих наскрізних умінь, результати моніторингу свідчать про недостатні зусилля вчителів початкових класів у цьому напрямку[46].

Формування в молодших школярів уміння діяти творчо включає педагогічну взаємодію, яка має ґрунтуватися на принципах педагогіки партнерства, із впровадженням розподіленого лідерства, горизонтальної моделі співпраці, порозуміння та комунікації для досягнення спільних цілей. Ключовим є те, щоб учні під час навчання могли виконувати різні ролі, такі як організатор і виконавець, і не боялися брати на себе відповідальність за прийняття рішень. Використання методів розвитку критичного мислення, активних і дослідницьких підходів, а також надання можливості для вільного вибору та учнівського самоврядування сприятиме формуванню самостійності та ініціативності серед учнів, а також формуванню наскрізного вміння діяти творчо[32, с. 143].

Здатність логічно обґрунтовувати свою точку зору є важливим компонентом наскрізного вміння діяти творчо, що розглядається як вміння учня працювати з різними джерелами інформації. Це вимагає не лише критичного аналізу змісту джерел, а й уміння узагальнювати відомості з різних джерел та інтерпретувати прочитане. Також важливо вміти розробляти аргументовані судження щодо прочитаного, що сприяє глибшому розумінню змісту.

Для успішного розвитку наскрізного вміння діяти творчо необхідно впроваджувати компетентнісні та діяльнісні підходи у навчальний процес, які стимулюють активну участь учнів. Моделювання різноманітних явищ, інтеграція змісту навчальних предметів, а також практика дискусій і рефлексій допомагають сформувати критичне мислення та вміння діяти творчо. Крім того, важливо заохочувати учнів до самостійності, наполегливості та оригінальності у виконанні завдань, що сприятиме їхньому загальному розвитку та підготовці до майбутніх викликів [33].

Вміння діяти творчо охоплює здатність учнів сприймати мистецтво й інтерпретувати художні образи, щоб отримувати емоційний досвід, виявляти ціннісне ставлення до мистецтва. Молодші школярі проявляють допитливість і радість від вивчення природи, мають розвинене почуття власної гідності та діють з урахуванням своїх прав і свобод, поважаючи права і гідність інших осіб. Наскрізне вміння діяти творчо включає у себе здатність розуміти власні емоції та керувати ними, розуміти та враховувати емоції інших людей, а також спроможність до емпатії.

Наскрізне вміння діяти творчо залежить від сімейного середовища, освітнього процесу, системи виховання та самостійного розвитку. Ефективними методами в цьому процесі є використання різних видів діяльності на уроках з мистецтва; різних видів мистецтва (літератури, музики, танців, образотворчого мистецтва) та контакту з природою.

Актуальні завдання формування наскрізних умінь на сучасному етапі включають розвиток емоційної саморегуляції, здатність заспокоїтись у стресових ситуаціях і покращення міжособистісних відносин. Проблема формування наскрізних умінь потребує детального вивчення, а система роботи із його формування розглядається у практичному посібнику для вчителів[33].

Для розвитку наскрізних умінь рекомендується:

1. Демонструвати дитині приклади дорослих моделей поведінки в ситуаціях, пов'язаних з необхідністю знань і вмінь.
2. Навчати дитину організовувати своє робоче місце і планувати свій час.
3. Формувати навички самоконтролю та сприяти самостійності.
4. Стимулювати експериментування та долати труднощі, перетворювати розчарування на цінний досвід.
5. Стимулювати рефлексію та усне міркування під час вирішення складних задач[33].

Ці підходи сприяють розвитку вмінь аналізувати ризики і робити усвідомлені вибори, які сприятимуть здоров'ю, добробуту, власній безпеці та творчості.

В українській системі освіти формуванню наскрізних вмінь діяти творчо надається велика увага, що відображено у типових освітніх програмах, які були створені відповідно до нового Державного стандарту початкової освіти.

Крім того, на українському освітньому ринку існує ряд програм, спрямованих на формування конкретних наскрізних умінь. Наприклад, Міжнародна програма "Соціально-емоційне і етичне навчання" складається з восьми модулів, таких як створення співпереживання у класі, виховання стійкості, управління емоціями та інші. Ця програма спрямована на розвиток наскрізних умінь учнів усіх вікових груп і впроваджується в експериментальних закладах освіти[1; 8].

Таким чином, розвиток наскрізних умінь є критично важливим для гармонійного формування особистості учнів. Акцент на творчість, емоційний інтелект, критичне мислення, співпрацю та ініціативність дозволяє підготувати дітей до сучасних викликів. Однак існує потреба у вдосконаленні методик їх впровадження, що передбачає систематичний підхід до навчання і створення сприятливого освітнього середовища. Це забезпечить формування в учнів здатності до адаптації, самостійності та активної громадянської позиції, що є основою успішного розвитку в умовах сучасного світу.

1.2. Специфіка інтегрованого курсу «Мистецтво» як засобу формування наскрізних вмінь у молодших школярів

Інтегрований курс «Мистецтво» у початковій школі є важливим інструментом для формування наскрізних умінь у молодших школярів. Цей курс поєднує різні види мистецької діяльності, такі як образотворче

мистецтво, музика, танці, театр та інші, що сприяє всебічному розвитку дитини[25, с. 21].

Однією з ключових інновацій Нової української школи стало широке впровадження інтегрованого курсу «Мистецтво». Раніше цей курс вважався альтернативним і вчителі могли вибирати його за власним бажанням замість традиційних окремих предметів, таких як музичне та образотворче мистецтво. Зараз інтегрований підхід набув масового характеру.

Інтеграція (від лат. *integratio*– «відновлення», «доповнення», від *integer*– «цілісний», «повний») означає стан внутрішньої цілісності та зв'язності різних частин і функцій системи, а також процес, що приводить до цього стану. Інтеграція – це створення або відновлення цілісності, вищий рівень взаємодії, що включає не лише взаємовплив та зв'язок, а й взаємне проникнення елементів та узгодженість їхніх дій[31, с. 10].

Сучасні медіа технології значно сприяють педагогічній інтеграції, синтезуючи елементи аудіальної, візуальної інформації. Це сприяє формуванню у дітей психологічного феномену синестезії – виникненню сенсорних асоціацій, що провокують інтегративний тип мислення [12].

У сучасному віртуальному просторі феноменально поєднуються словесні тексти та музичні звуки, яскраві візуальні образи та лаконічні символи, раціональні схеми та захоплююча анімація, реальність і фантазія, правда і вигадка. Усі ці елементи естетизуються тією чи іншою мірою та перетворюються на потужний чинник духовного «виробництва людини».

Інтеграція як педагогічне явище стимулюється не лише медіа технологіями, а й самим процесом навчання, де учні, взаємодіючи з різними видами мистецтва, розвивають свої навички діяти творчо та формують інтегративне мислення. Це дозволяє їм не лише краще розуміти та сприймати інформацію, але й творчо підходити до вирішення завдань, що стоять перед ними.

Таким чином, інтегрований курс «Мистецтво» стає важливим елементом сучасної освітньої системи, сприяючи всебічному розвитку

дитини та формуванню у неї необхідних для сучасного світу навичок і компетенцій. Це не лише сприяє розвитку творчого потенціалу, але й допомагає краще зрозуміти навколишній світ через призму мистецтва та естетики[12, с. 6-7].

Мистецька освіта набуває все більшого значення в сучасному світі, адже діти, які сьогодні навчаються в школах, у майбутньому стикатимуться з культурою, яку зараз важко навіть уявити. Науковці висловлюють сміливі гіпотези щодо того, що у просторі третього тисячоліття, завдяки взаємодії з мистецтвом та синтезуючому типу мислення, вмінням діяти творчо сфера культури людини зазнає докорінних змін[5].

Учні, які сьогодні приходять до школи, мають бути готовими жити в умовах постійних змін та непередбачуваних ситуацій. Це означає, що вони повинні володіти мобільністю, гнучкістю та творчістю. Важливість мистецької освіти полягає в її здатності розвивати ці якості, сприяючи формуванню багатогранних особистостей, готових до викликів майбутнього.

Мистецтво відіграватиме важливу роль у житті майбутніх поколінь, допомагаючи їм адаптуватися до нових умов і вимог. Воно стимулює розвиток креативного мислення, що є ключовим для успішної адаптації у мінливому світі. Учні, взаємодіючи з мистецтвом, навчаються бачити світ у нових ракурсах, що сприяє розвитку їхньої уяви та творчого потенціалу.

Сучасна освіта повинна готувати учнів до життя в умовах культурних змін, які можуть бути неочікуваними та глибокими. Мистецька освіта, формуючи естетичні смаки та культурну обізнаність, допомагає дітям краще зрозуміти і адаптуватися до цих змін. Це робить їх більш відкритими до нових ідей та інновацій, що є критично важливим у сучасному світі[30, с. 8].

Ціннісні параметри мистецької освіти набувають особливої ваги, адже вони формують у дітей основу для подальшого культурного розвитку. Це включає не лише знання і вміння в галузі мистецтва, але й розвиток таких якостей, як емпатія, естетичне сприйняття, критичне мислення та здатність до самовираження.

Отже, зростаюче значення ціннісних параметрів мистецької освіти полягає в її здатності підготувати учнів до майбутнього, яке буде насичене культурними та соціальними змінами. Мистецтво допомагає розвивати мобільність, гнучкість та творчість, що є необхідними для успішного життя в умовах постійних змін та непередбачуваних ситуацій[30, с. 7].

Інтегроване викладання мистецьких дисциплін передбачає взаємодію почуттів, де одні аналізатори викликають «резонансне подразнення» інших. Дослідники вивчали явище синестезії. Наприклад, Т. Рейзенкінд підкреслює, що в рамках інтегрованого підходу виділяються аспекти інтеграційних механізмів, які базуються на психологічних особливостях особистості, і серед цих новоутворень вона особливо виділяє синестезію[17, с. 30].

У старій освітній парадигмі формувалася людина-виконавець, яка вміє отримувати та відтворювати знання, що стимулювало одномірне раціональне мислення. Сучасна ж школа має на меті виховати духовну людину, здатну мислити і творити, адже культура сучасної епохи потребує гнучкої свідомості, здатної оперувати феноменами невизначеності. Мистецтво сприяє розвитку творчого мислення завдяки своїм образам, що мають широкий спектр інтерпретацій, а отже – сприяє формуванню вміння діяти творчо. Однак освітня практика досі переважно розвиває раціональні механізми мислення, а не емоційно-образні, що уповільнює їхній розвиток.

Інтеграція естетичної інформації, яка відбувається на свідомому або підсвідомому рівні учнів, потребує направлення та корекції за допомогою відповідних освітніх технологій для забезпечення педагогічної ефективності. За останні десятиліття інтегративні тенденції у науці, культурі, мистецтві та освіті стають все більш актуальними, особливо у початкових класах, де впроваджуються комплексні мистецькі програми та міждисциплінарні курси з естетичним компонентом[16].

Інтеграція, як процес формування цілісного та багатогранного сприйняття світу, стає одним із ключових методологічних принципів

сучасної освіти, відображаючи особливості постмодерністського інформаційного суспільства.

В науковій літературі активно ведуться дослідження різних аспектів інтегративної освіти та її значення, це роботи С. Гончаренка, С. Клепка, І. Козловської, О. Савченко. Створено програми, підручники й посібники для початкової школи. Механізм конструювання цілісності передбачає відродження природних зв'язків і переходу в нову якість, де новостворений об'єкт набуває нових властивостей, зберігаючи властивості вихідних елементів. Таким чином, інтеграція є і процесом, і результатом тенденцій сучасної науки [30, с. 10].

У сучасному світі спостерігається активний рух від моно- до полі-, що, наприклад, проявляється у мозаїчній полікультурності нашої планети. Це обумовлює відродження філософії універсалізму, що акцентує міждисциплінарну інтеграцію, важливу для освіти. У новітньому гуманітарному мисленні, яке є альтернативою суто раціоналістичному мисленню, естетика починає відігравати синтезуючу роль. Це вказує на значення досвіду діяти творчо у процесі навчання.

Сучасні соціокультурні тенденції ведуть до створення «нової архітектури освіти», де зникне однопредметність уроку й асиметрія педагогічної комунікації. Плюралізм знань має бути запроваджений ще у початковій школі, оскільки в університеті це вже пізно[16].

У багатьох працях науковців пишуть, що мистецтво прагне не до знання, а до розуміння. Художній образ має потужну узагальнювальну силу й є частиною процесу індивідуального пошуку смислів, що є важливим у контексті мистецької освіти та творчої діяльності.

Аналіз і синтез є інтегрувальними чинниками. Аналіз передбачає одночасно диференціацію та інтеграцію, тоді як синтез є однорідною органічною цілісністю, що заперечує диференціацію.

Ідея нероздільності пари «простір – час» має фундаментальне значення для інтеграції у мистецькій освіті. Досвід сприймання часу і простору, а

також мистецтв, пов'язаних із ними, які взаємодіють і інтегруються, зберігаючи при цьому внутрішню диференційованість[14].

Інтеграція в культурі є процесом, що визначає її внутрішній розвиток. Сучасні культурологи використовують порівняльні методи для створення нових універсальних моделей культури, виявляючи спільні елементи в різноманітті культур людства. Вони підкреслюють структурно-естетичну єдність світової культури, попри типологічні відмінності та етнічні особливості.

Зазвичай ми не помічаємо, що у музиці та пластичних мистецтвах часові та просторові характеристики тісно пов'язані та взаємодіють. Музичний рух відбувається не в абстрактному просторі, а постійно взаємодіє з часом і простором. Поняття гармонії та поліфонії в музиці неможливо зрозуміти без урахування просторових координат музичних елементів.

Отже, інтеграція різних аспектів мистецтв і їх взаємодія з часом і простором є важливою частиною розвитку наскрізних умінь діяти творчою молодших школярів[30, с. 13].

Інтеграція різних аспектів мистецтв у навчальному процесі є ключовим фактором у розвитку наскрізних умінь у молодших школярів. Завдяки такій інтеграції, учні здобувають цілісне уявлення про мистецтво, його історію та взаємозв'язок з різними аспектами людського життя, що формує їхній культурний та естетичний світогляд [30, с. 13].

У пластичних мистецтвах спостерігається постійне прагнення митців передати рух і час у статичних творах. Диптихи, триптихи та серії картин створюють можливість для глядача сприймати мистецький твір у динаміці часу, що є особливо важливим для молодших школярів, оскільки розвиває їхнє критичне мислення та здатність до аналізу. Сучасні художники використовують різночасові моменти, що відкриває нові горизонти для сприйняття естетичних ідей.

Мистецтво, яке виникло з синкретизму народної культури, демонструє дві протилежні тенденції — диференціацію та інтеграцію. Це відображає

природне прагнення до єдності в культурі. Введення елементів ритму, як художньо-естетичного фактора, у навчання мистецтвами допомагає учням відчувати зв'язок між різними формами вираження, розвиваючи їхні комунікативні навички через участь у хороводах, обрядових піснях та інших формах мистецтв.

Застосування графічних символів у різних культурах дозволяє учням усвідомлювати спільні уявлення про універсальні поняття. Наприклад, коло, що асоціюється із сонцем, є потужним символом життя, тоді як спіраль і хвиляста лінія відображають рух і динаміку. Це формує культурну свідомість учнів, сприяє розвитку їхнього творчого потенціалу і допомагає вчити їх сприймати мистецтво не лише візуально, а й емоційно.

Інтеграція візуальних і аудіальних жанрів у курс «Мистецтво» дозволяє учням сприймати твори мистецтва з різних точок зору. Наприклад, сучасні мультимедійні проекти, які об'єднують музику, живопис і театральні елементи, відкривають нові шляхи для самовираження та творчості учнів. Такі інтеграційні підходи допомагають формувати в них наскрізні уміння, такі як критичне мислення, комунікація та креативність.

Інтегрований курс «Мистецтво» створює платформу для розвитку наскрізних умінь діяти творчо у молодших школярів через поєднання різних аспектів мистецтва та їх взаємодію з часом і простором. Завдяки цьому учні не лише вчаться сприймати мистецтво, а й розвивають важливі навички, які знадобляться їм у майбутньому. Система інтеграції мистецтв виховує культурно свідомих, творчих і критично мислячих особистостей, здатних адаптуватися до сучасного світу[17; 22; 40].

Психологи наголошують на важливості синкретичного аспекту образного мислення у дітей, що є ключовим для їхнього особистісного розвитку. Дослідники зазначають, що у процесі художньої творчості діти демонструють цей синкретизм, адже, створюючи малюнки, вони не лише виражають свої почуття, але й розповідають про події, що їх надихають. Це поєднання творчого самовираження та вербального опису підкреслює, як

тісно переплітаються образне та логічне мислення в процесі розвитку дитини, яка драматизує, створює тексти для своїх «ролей».

У процесі розвитку мислення цей синкретизм не зникає, а, навпаки, поєднується з іншими когнітивними здібностями особистості. Це інтегрування дозволяє дітям використовувати образи і символи разом із логічними міркуваннями, що сприяє більш глибокому та багатогранному сприйняттю світу. Таким чином, образне мислення стає основою для формування складніших розумових процесів і навичок

Цей підхід інтегрованого курсу «Мистецтво» дозволяє глибше зрозуміти складність і багатогранність людської особистості. Багатоаспектність, як властивість інтегрованого курсу «Мистецтво», вказує на те, що різні аспекти— когнітивна, емоційна, соціальна взаємодіють та впливають одна на одну на уроці, формуючи цілісну картину індивідуальності. Таким чином, інтеграція різних аспектів інтегрованого курсу «Мистецтво»стає основою для формування у молодших школярів наскрізного вміння діяти творчо та адаптивності особистості[50].

Процес інтеграції має велике значення в освітньому контексті, оскільки сучасні освітні програми спрямовані на формування не лише знань, але й наскрізних умінь, що допомагають учням краще адаптуватися до змінюваного світу. Розуміння інтегративних процесів у психіці може стати основою для розробки нових навчальних методик, які враховують різноманітність учнів і їхні індивідуальні потреби[50].

Отже, поєднання різних аспектів в інтегрованому курсі «Мистецтво»сприяє більш глибокому та ефективному процесу навчання, розвиваючи в учнів навички критичного мислення, вміння діяти творчо та вміння співпрацювати.

Діти можуть пов'язувати різні явища та сприймати їх цілісно, навіть якщо у них немає достатньої логічної основи для цього. Під час активної взаємодії з оточуючим світом у них формуються когнітивні карти – уявні образи різних рівнів складності, масштабу та узагальнення. Однак, без

цілеспрямованого педагогічного розвитку, ця природна адаптивність образного мислення поступово зникає в процесі навчання в школі. Діти, які раніше легко уявляли інформацію в образах, поступово стають більше орієнтованими на слова та тексти. Проте сучасні психологи та педагоги довели, що здатність мислити гнучко, діяти творчо залежить від уміння легко переходити між різними типами інформації. Тому здатність швидко перебудовувати матеріал під час творчої діяльності вважається критерієм обдарованості.

Творчість вимагає здатності виявляти нові проблеми у традиційних ситуаціях, знаходити нові застосування для знайомих предметів, а також уміння комбінувати та переносити отримані знання у нові контексти. Переміщення знань є результатом діяльності, що включає порівняння, виявлення аналогій та асоціацій [46; 50].

Діти мають можливість встановлювати зв'язки між різними явищами та сприймати їх як єдине ціле, навіть, без достатньої логічної основи для цього. Завдяки активній взаємодії з оточуючим середовищем у них формуються когнітивні карти – уявні образи може мати різний рівень складності та масштабу та узагальнення. Без спеціального педагогічного впливу природна гнучкість образного мислення у дітей може поступово згасати.

Творчість включає здатність виявляти нові проблеми у звичних умовах і знаходити нові функції для знайомих об'єктів, а також уміння комбінувати та застосовувати знання в нових ситуаціях. Перенесення знань є результатом діяльності, пов'язаної з порівняннями, аналогіями та асоціаціями [30, с. 18].

Всі типи моделей інтеграції мистецтва сприяють активізації емоційного та естетичного сприйняття та індивідуальне пізнання учнів, сприяючи формування художньо-творчих навичок за допомогою порівняння і виділення спільних рис в мистецьких явищах. У початковій школі багатогранне художнє виховання, зокрема через синкретичні форми творчості, стає основою для розвитку художнього мислення, яке продовжує

розвиватися у середніх і старших класах школи. Це забезпечує формування цілісної художнього сприйняття світу у учнів.

Інтегративний підхід у навчанні, застосовувався у зарубіжних системах художнього виховання, таких як школа Р. Штайнера[53], Е. Жак-Далькроза [58] та К. Орфа [58], а також експерименти Б. Яворського [15] допомагають вчителям розширити свої методичні підходи.

Нестача часу для дисциплін художньо-естетичного циклу в закладах загальної освіти зумовила необхідність шукати ефективні способи інтеграції художньо-естетичних знань, уявлень та цінностей учнів. Традиційна мистецька освіта, що зосереджена лише на двох предметах: «Музика» та «Образотворче мистецтво», формувала у свідомості учнів фрагментарну картину світу і обмежену модель культури. Це не відповідає сучасному художньому простору, який виходить за межі цих двох видів мистецтва.

Як показав теоретичний аналіз, зміст традиційних мистецьких предметів можна узгодити і поєднати, зберігши їхні основні ідеї, при інтеграції з компонентами інших мистецтв. Це стало основою для сучасних Типових освітніх програм у мистецькій галузі. Нова педагогічна модель не протиставляє предметний і інтегрований підходи до викладання, а дозволяє їх гнучке поєднання в залежності від специфіки закладу освіти, культурно-освітнього середовища та інших факторів. Це забезпечує можливість вибору оптимального варіанту для кожного вчителя та етапу впровадження інтегративних засад.

Зміна підходів і масштабне впровадження інтеграційної моделі передбачають глибоку перебудову свідомості спеціалістів і відмову від вузькоспеціалізованого підходу до навчання мистецтва. Наголошується на пошуку спільного в різноманітності, а не на їх протиставленні[30, с. 37].

Отже, інтегрований курс «Мистецтво» об'єднує різні види мистецтв, такі як музика, образотворче мистецтво, театр і хореографія. Це забезпечує всебічний розвиток учнів та формує їхнє цілісне художнє сприйняття. Курс зосереджується на розвитку наскрізних умінь, таких як креативність,

критичне мислення, емоційна виразність і комунікативні навички. Ці навички сприяють адаптації учнів до різноманітних видів діяльності та ситуацій.

Через поєднання різних мистецьких форм, учні навчаються застосовувати знання і навички з однієї дисципліни в інших. Наприклад, уроки образотворчого мистецтва можуть включати музичний супровід, що сприяє кращому розумінню і вираженню емоцій через малюнок. Курс часто використовує проєктну діяльність, де учні створюють комплексні роботи, поєднуючи різні мистецькі форми. Це сприяє розвитку навичок планування, командної роботи та самоорганізації.

Інтегрований курс надає можливість молодшим школярам досліджувати та виражати свої емоції через різні мистецькі форми діяльності, що сприяє їхньому емоційному розвитку і формуванню естетичного чуття. Дозволяє гнучкою підходити до навчального процесу, адаптуючи його під інтереси і потреби учнів. Це забезпечує більш персоналізований підхід до кожного учня.

Отже, наскрізні вміння діяти творчо, які формуються в інтегрованому курсі «Мистецтво», включають важливі аспекти, такі як творчість, критичне мислення, вміння спілкуватися, співпрацювати з іншими і вирішувати проблеми. Спілкуючись з різними формами мистецтва, учні можуть одночасно розвивати всі ці навички, що створює цілісний підхід до навчання та розвитку їх особистості. Це готує їх до життя в сучасному світі, де важливі не лише знання, а й вміння використовувати їх у нових ситуаціях, адаптуючись до швидких змін і викликів.

1.3.Мистецька діяльність як засіб формування наскрізних вмінь молодших школярів на уроках мистецтва

Для успішного розвитку наскрізних вмінь у молодших школярів під час уроків мистецтва важливо забезпечити необхідні умови, які допоможуть формувати в учнівнаскрізного вміння діяти творчо. Одним із основних

моментів цього процесу є інтеграція різних видів мистецтв, зокрема візуального мистецтва, хореографії, музики, театру та літератури. Це поєднання створює різноманітні можливості для розвитку таких умінь, як творче мислення, емоційна виразність і комунікативні навички.

Система роботи над розвитком наскрізних умінь на уроках інтегрованого курсу «Мистецтво» ґрунтується на поєднанні різних педагогічних підходів, які сприяють всебічному розвитку учнів. Вона включає інтеграцію різних видів мистецтв, використання активних методів навчання та індивідуальний підхід до кожного учня. Залучення дітей до творчої діяльності, дослідницької роботи та групових проектів допомагає формувати критичне мислення, комунікативні навички та здатність до співпраці [30].

На інтегрованих уроках учні отримують можливість порівнювати твори різних видів мистецтва, що мають спільну тему, аналізувати їхні характеристики, творчо осмислювати культурні здобутки минулого та формувати власні погляди. Це сприяє естетичному вихованню учнів, розвиває в них почуття прекрасного та збагачує духовно. Інтеграція мистецтв також підвищує мотивацію учнів, стимулює їх пізнавальний інтерес та спонукає до творчості.

Важливим аспектом є використання музики та образотворчого мистецтва для підготовки учнів до сприйняття літературного твору. Це включає слухання музичних композицій та перегляд художніх репродукцій, які викликають емоції та настрої, що допомагає учням глибше зрозуміти текст. На стадії аналізу тексту інтеграція мистецтв допомагає активізувати уявлення учнів, підкреслюючи унікальність погляду автора та розширюючи горизонти сприйняття.

Інтерактивні методи навчання, такі як колективна творча діяльність та проектний підхід, активізують залучення учнів до навчального процесу, сприяючи формуванню наскрізних умінь, таких як робота в команді та лідерство. Індивідуальний підхід до кожного учня, врахування їхніх

особливостей і інтересів, сприяє розвитку самооцінки та впевненості в собі, створюючи комфортне та продуктивне навчальне середовище[57].

Створення позитивної емоційної атмосфери на уроках мистецтва також є важливим фактором. Забезпечення підтримуючого середовища сприяє розвитку емоційного інтелекту та вміння працювати в команді. Рефлексія та самооцінка є невід'ємними частинами навчального процесу, дозволяючи учням конструктивно оцінювати свої досягнення та роботи інших.

Застосування сучасних технологій, таких як мультимедійні презентації та музичні редактори, відкриває нові перспективи для формування наскрізних умінь у школярів. Ці інструменти збагачують навчальний процес і заохочують дітей експериментувати, відкривати нові форми самовираження та впевнено використовувати сучасні технології у своїй діяльності [31].

Музика допомагає уточнити емоції, які виникають під час читання, допомагають глибше зрозуміти, як музичні та літературні твори відображають різні настрої, а також віднайти спільні риси або суттєві відмінності між ними. Учні можуть реалізовувати такі завдання, як визначення пори року або настрою персонажа за допомогою музики, підбір словосполучень або речень з тексту для назви музичного твору, або вибір музичного фрагменту, що найбільше відповідає тексту [57].

Активація учнів у навчальному процесі є важливою складовою, яка може бути досягнута через залучення до різних форм діяльності з музикою. Слухання музичних творів із елементами дослідження, виконання рухів під музику для відчуття стану персонажа та усне викладення асоціацій, що виникають під час прослуховування, стимулюють їхню креативність та інтерес до навчання.

Образотворче мистецтво зазвичай використовується для ілюстрації змісту тексту. Аналіз репродукцій допомагає учням навчитися описувати зорові образи та порівнювати їх із текстом, уточнюючи настрій і почуття персонажів. Вибір ілюстрацій також сприяє глибшому розумінню тексту, оскільки учні зіставляють зображення з текстом і обґрунтовують свій вибір.

На етапі узагальнення творів мистецтва різних видів використовуються проблемні ситуації, де учні повинні самостійно застосувати отримані знання, пояснити свій вибір ілюстрацій чи музичного супроводу, або ж створити ілюстрації чи підібрати музику до твору. Це не лише розвиває їхні аналітичні навички, але й формує критичне мислення.

Індивідуальний підхід до кожного учня є ще однією важливою умовою. Врахування їхніх особливостей, здібностей, інтересів і темпу навчання не лише сприяє розвитку самооцінки та впевненості в собі, а й створює комфортне та продуктивне навчальне середовище. Коли діти бачать, що їхні потреби і прагнення беруться до уваги, вони більше залучаються в процес і виявляють більшу активність у навчанні.

Не менш важливою є створення позитивної емоційної атмосфери на уроках мистецтва. Підтримуюче середовище сприяє розвитку емоційного інтелекту, емпатії та вміння працювати в команді. Рефлексія та самооцінка також мають вирішальне значення в навчальному процесі. Активне залучення учнів до обговорення своїх робіт і творчості однокласників сприяє розвитку критичного мислення і дозволяє їм усвідомити свої сильні та слабкі сторони.

Застосування сучасних технологій у навчанні створює нові перспективи для формування наскрізних умінь. Використання цифрових інструментів, таких як мультимедійні презентації, програми для цифрового малювання та музичні редактори, дає можливість учням розвивати свої творчі таланти та технічні навички. Ці інструменти не лише збагачують навчальний процес, а й заохочують дітей експериментувати, відкривати нові форми самовираження та впевнено використовувати сучасні технології у своїй діяльності[44].

Таким чином, комплексний підхід до інтеграції мистецтв у навчання сприяє активному залученню учнів, розвитку їхніх навичок і формуванню творчої особистості.

Процес підготовки уроків мистецтва передбачає визначення мети та завдань, підбір матеріалів, планування інтегративних зв'язків, прогнозування діяльності учнів, моніторинг результатів. Важливим є не лише використання традиційних типів уроків, таких як урок вивчення нового матеріалу чи узагальнення, але й жанрових форм, як урок-гра чи урок-казка.

Окремо виділено значення драматургії у викладанні мистецтва. Процес уроку представлено через драматичні кроки: вступ, зав'язка, розвиток, кульмінація, завершення. Це сприяє емоційному залученню учнів, перетворюючи урок на своєрідне театральне дійство [29].

Аналізуючи різні аспекти педагогічної драматургії в навчанні мистецтв, зокрема, акцентуємо на інтеграції елементів художньої драматургії з освітніми цілями та формами уроків мистецтва. На уроках мистецтва важливо використовувати художньо-педагогічну драматургію, яка допомагає учням краще сприймати навчальний матеріал через емоційний та творчий підхід.

Є уроки, на яких дозволяється дітям досліджувати одну тему, розкриваючи її через різні види мистецтва, що робить навчання більш цікавим. Рекомендуються уроки, які забезпечують взаємодію кількох мистецьких жанрів, що розвиває уяву та креативність. Ці уроки сприяють тому, щоб учні спочатку ознайомилися з різними формами мистецтва, а потім аналізували та об'єднували їх, що допомагає формувати навички критичного мислення і спонукає до творчого самовираження. Ці підходи створюють сприятливу атмосферу для розвитку наскрізних умінь діяти творчо під час уроків мистецтв.

Уроки повинні включати різні види художньої діяльності учнів, що можуть варіюватися від перцептивної та пізнавальної до практичної, ігрової, комунікативної та творчої. Така різноманітність форм діяльності сприяє підтримці уваги учнів, оскільки зміна активностей допомагає уникнути монотонності та підвищує інтерес до навчального процесу. Крім того, інтеграція різних видів діяльності стимулює активне залучення учнів, сприяє

розвитку їхніх навичок та креативності, а також забезпечує більш ефективне засвоєння матеріалу.

На уроках мистецтв важливо приділяти увагу наочності та технічному забезпеченню, оскільки підготовка наочних матеріалів, таких як репродукції картин, музичні записи та реквізити, суттєво підвищує ефективність навчального процесу. Це допомагає учням краще сприймати матеріал та розвивати свої естетичні здібності. Окрім того, позаурочна діяльність, наприклад, творчі виставки або конкурси, надає учням можливість реалізувати свої таланти поза класом, сприяючи розвитку їхнього естетичного сприйняття.

Важливо також впроваджувати систему оцінювання результатів, яка включає попереднє, поточне, тематичне та підсумкове оцінювання. Це дозволяє зосередитися на формуванні компетентностей учнів, включаючи предметні, міжпредметні та ключові, що забезпечує комплексний підхід до навчання та розвитку учнів у галузі мистецтва [30].

Для формування наскрізних умінь діяти творчо у молодших школярів на уроках мистецтва важливо створити кілька педагогічних умов, які сприятимуть розвитку їхньої творчої активності. По-перше, учні повинні навчитися розуміти та інтерпретувати візуальну інформацію, що закладає основу для подальшого засвоєння мистецького матеріалу та формування національної ідентичності через знайомство з українськими культурними символами.

По-друге, важливо заохочувати дітей висловлювати власні думки, що сприяє розвитку їхнього творчого мислення та самостійності. Логічна аргументація своїх рішень під час презентацій допомагає формувати критичне мислення та відповідальність за результати творчої діяльності. Також застосування творчих підходів, які стимулюють уяву, дає можливість учням знаходити оригінальні рішення та поважати працю інших. Розвиток ініціативи шляхом надання учням свободи у виборі завдань та технік, а також співпраця в команді, сприяють формуванню соціальних навичок, таких як

конструктивне спілкування та вирішення конфліктів. Ці умови створюють сприятливе середовище для творчого розвитку учнів на уроках мистецтва, формуючи їхні наскрізні вміння діяти творчо.

Таким чином ці комплексні дії сприяють формуванню наскрізних вмінь діяти творчо. Якщо раніше вчитель міг не звертати на них уваги, то тепер, відповідно до вимог стандарту, необхідно відстежувати ці вміння, які також інтегровані у результати навчання, включаючи основні критерії для оцінки [48].

Вміння – здатність або готовність дитини виконувати певні навчальні дії, спираючись на знання, навички та власний досвід. Сьогодні учням недостатньо володіти лише окремими предметними навичками. Наскрізні вміння, на нашу думку, є спільними освітніми практиками для всіх ключових компетентностей. Вони інтегрують предмети та курси з усіх навчальних галузей, є важливими для подолання освітніх втрат і необхідні для ефективного впровадження Державного стандарту в освітній процес. Ми вважаємо, що наскрізні вміння сприяють прогресу та є новаторським поняттям, що відображає зміст Державного стандарту [28, с. 66-69].

Розвиток наскрізних вмінь діяти творчо у молодших школярів на уроках мистецтва є ключовим елементом сучасного навчання, що сприяє всебічному становленню дитини. Поєднання різних форм мистецтв, таких як література, музика, образотворче мистецтво та інші, на заняттях мистецтв допомагає не лише покращити емоційну чутливість і творчість учнів, але й формує наскрізні вміння, які є важливими для їхнього загального розвитку. Творчий підхід у навчанні заохочує дітей експериментувати, шукати нові ідеї та висловлювати власні думки.

Висновок до розділу 1

Формування наскрізних вмінь, таких як критичне мислення, соціальна взаємодія, емоційний інтелект, ініціативність і здатність до самостійного

прийняття рішень, здатність творчо діяти є ключовим елементом у розвитку всебічної та гармонійної особистості. Важливість цих умінь визначена у Державному стандарті початкової освіти та підкріплена рекомендаціями освітніх програм, таких як «Соціально-емоційне і етичне навчання».

Було зазначено, що ефективне формування наскрізних умінь потребує активної участі вчителя, який має створювати умови для розвитку творчих та здібностей учнів через творчі завдання.

Аналіз сучасного стану досліджуваної проблеми показує, що, хоча існує ряд позитивних ініціатив і програм, практична реалізація цих наскрізних умінь у навчальному процесі все ще потребує вдосконалення. Необхідно зосередити увагу на детальному впровадженні системи роботи, спрямованої на формування наскрізних умінь, та забезпечити більш ефективне використання доступних ресурсів у навчальному процесі.

Таким чином, формування наскрізних умінь діяти творчо у молодших школярів є критично важливим для забезпечення їхньої успішної соціалізації та адаптації в сучасному суспільстві.

Отже, ми можемо стверджувати, що, інтегрований курс «Мистецтво» поєднує різні види мистецької діяльності, що дозволяє створити умови для формування у молодших школярів наскрізного вміння діяти творчо. Це організація різних типів сприйняття (аудіального, візуального, кінестетичного), що і формує у дітей інтегративне мислення та сприяє всебічному розвитку особистості. Сучасні медіатехнології сприяють ефективній інтеграції елементів мистецтва, що допомагає дітям краще сприймати інформацію, розвивати креативність та адаптивність у мінливому світі.

Мистецька освіта має важливе значення в підготовці учнів до життя в умовах культурних і соціальних змін. Вона допомагає формувати культурну обізнаність і відкритість до нових ідей, що є критично важливими для успішної адаптації в сучасному світі. Інтеграція різних видів мистецтв і їх взаємодія з часом і простором є важливою частиною розвитку наскрізних

умінь. Вона сприяє створенню цілісної картини світу та розвиває комплексний підхід до пізнання і творчості.

Отже, інтегрований курс «Мистецтво» виступає дієвим інструментом для формування наскрізних умінь діяти творчо у молодших школярів, допомагаючи їм всебічно розвиватися та готуючи до життя в умовах постійних змін і культурних перетворень.

РОЗДІЛ 2. СИСТЕМА РОБОТИ З ФОРМУВАННЯ НАСКРІЗНИХ ВМІНЬ НА УРОКАХ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «МИСТЕЦТВО»

2.1. Аналіз програм і підручників щодо формування наскрізних вмінь молодших школярів

Нами було проаналізовано Державний стандарт початкової освіти (2018 р.) як основи для розроблення типових та інших освітніх програм, які сприяють формуванню наскрізних умінь у молодших школярів. Програми, створені на основі стандарту, не потребують додаткового затвердження Державною службою якості освіти[19, с.2]. Вони охоплюють логічно побудований зміст предметів або курсів, що відповідає очікуваним результатам навчання. Важливим є також інтеграційний підхід до навчання, що дозволяє поєднувати теми, проєкти, проблемні блоки, а також використовувати різноманітні види діяльності, ресурси й методи оцінювання досягнень учнів.

Основною метою початкової освіти є всебічний розвиток дитини, її талантів та здібностей, а також формування наскрізного вміння діяти творчо, зважаючи на вікові та індивідуальні особливості кожного. Курс «Мистецтво»сприяє розвитку ціннісних орієнтацій, самостійності, творчого мислення й природної допитливості, які є фундаментом для подальшого успішного навчання.

Особливу роль у цьому процесі відіграє система роботи з формування наскрізних умінь на уроках інтегрованого курсу «Мистецтво». Вона передбачає: а) розвиток художньо-образного та асоціативного мислення через залучення до творчої діяльності у сфері образотворчого мистецтва, музики та інших видів мистецтва; б) ознайомлення з мистецтвом, інтерпретацію художніх образів, набуття емоційного й чуттєвого досвіду, формування ціннісного ставлення до мистецьких творів; в) пізнання себе

через творчість, розвиток особистісного емоційного досвіду й самовираження[19, с. 1].

З метою виявлення наскрізних умінь діяти творчо на уроках мистецтва відповідно до програми Шияна Р.Б.[65], були проаналізовані методичні підходи та зміст навчальних матеріалів для учнів других класів. Програма акцентує увагу на розвитку креативності та естетичного сприйняття через інтеграцію мистецьких дисциплін, що є важливими для формування у дітей цілісного світогляду.

Уроки мистецтва, відповідно до програми, сприяють розвитку творчих здібностей учнів через різноманітні види діяльності: малювання, ліплення, аплікацію та театралізацію. Учні мають можливість експериментувати з матеріалами та техніками, що підвищує їхню впевненість у власних силах та заохочує до самовираження.

Одним із важливих аспектів програми є використання проєктного методу, який дозволяє дітям працювати над спільними творчими завданнями. Це формує вміння працювати в команді, слухати та поважати думки однолітків, а також сприяє розвитку критичного мислення.

Важливо також зазначити, що уроки мистецтва створюють сприятливе середовище для розвитку емоційної інтелігентності, адже учні вчаться висловлювати свої емоції та переживання через творчість. Залучення мистецтва у навчальний процес не тільки робить його більш цікавим, але й сприяє формуванню у дітей комплексного підходу до розуміння навколишнього світу. Досліджуючи можливості інтеграції наскрізних умінь у навчальний процес, програма забезпечує учнів можливістю застосовувати свої знання на практиці, формуючи вміння діяти творчо, критично мислити, працювати в команді та проявляти ініціативу[65].

У сучасному навчальному процесі формування наскрізних умінь діяти творчо у молодших школярів набуває все більшої актуальності. Програми та підручники для другого класу повинні не лише забезпечувати учнів знаннями, але й сприяти розвитку практичних навичок, критичного мислення та

комунікативних вмінь. У цьому контексті ми проаналізуємо програму О. Я. Савченко[66], що стала основою для навчання учнів другого класу.

Програма О. Я. Савченко [66] для 2 класу відзначається чіткою структурою і логічним поділом навчального матеріалу. Основна мета програми полягає в інтеграції навчального процесу та розвитку наскрізних вмінь учнів. Програма включає завдання, які стимулюють дітей до аналізу, порівняння та узагальнення інформації. Наприклад, учні працюють із текстами, задають питання, формують власні думки щодо прочитаного, що сприяє розвитку їхньої здатності мислити критично. Це важливий аспект, оскільки вміння аналізувати та оцінювати інформацію є основою для прийняття рішень у житті.

Важливою складовою програми є навчання дітей працювати з інформацією: читати, знаходити необхідні дані, систематизувати їх. Це реалізується через роботу з текстами, схемами та таблицями, що полегшує засвоєння знань. Уміння шукати та обробляти інформацію стане основою для подальшого навчання в старших класах.

Програма містить завдання, які сприяють розвитку емоційного інтелекту учнів, формуючи вміння розпізнавати та виражати свої емоції, а також розуміти почуття інших. Це важливо для соціальної адаптації молодших школярів, адже емоційний інтелект допомагає їм ефективніше взаємодіяти з оточенням та будувати стосунки [66].

Важливою особливістю є інтеграція навчальних предметів. Зміст програми дозволяє проводити міжпредметні зв'язки, що допомагає дітям бачити цілісну картину знань і їх застосування в житті. Цей підхід сприяє більш глибокому розумінню навчального матеріалу та його значення у реальному житті.

Особливу увагу в програмі приділено розвитку творчих здібностей учнів на уроках мистецтва. Включення творчих завдань дозволяє дітям виражати себе через мистецтво, що не лише сприяє розвитку їхніх художніх навичок, але й допомагає формувати креативність та уяву. Учні беруть участь

у різноманітних художніх проектах, що розвиває їхню спостережливість та естетичне сприйняття світу.

Програма О. Я. Савченко для 2 класу сприяє всебічному розвитку молодших школярів через формування наскрізних вмінь, необхідних для їхньої подальшої освіти та соціалізації. Завдяки акценту на критичне мислення, комунікацію та роботу з інформацією, діти отримують можливість не лише засвоювати нові знання, але й застосовувати їх у різних життєвих ситуаціях. Підручники, розроблені в рамках цієї програми, є ефективними інструментами для досягнення цих цілей, а також сприяють розвитку творчих здібностей учнів через уроки мистецтва [66].

Методистка Л.М. Масол [29], розкриває важливі аспекти моделювання уроків мистецтва та естетично-виховних заходів, наголошуючи на евристичній силі процесу. Основна увага приділяється необхідності структурування навчального матеріалу та методичної організації процесу. Моделювання уроків включає використання ключових смислових одиниць (фактів, образів, понять) та їх розподіл на основні й додаткові блоки.

Також нами було проаналізовано підручники О. Калініченко, Л. Аристової [17], у яких велика увага приділяється розвитку естетичного сприйняття та художньої творчості учнів. Навчальні матеріали у підручниках побудовані з урахуванням інтегрованого підходу у викладанні мистецтва у початкових класах, поєднують різні види мистецької діяльності для розвитку гармонійної особистості молодшого школяра. Підручники створені з урахуванням вікових особливостей учнів і сприяють розвитку критичного мислення, образного сприйняття та креативності.

Підручники О. Калініченко та Л. Аристової [17] представляють собою сучасні методичні інструменти, які ефективно сприяють формуванню творчих навичок та розвитку художнього мислення у дітей. Вони базуються на інтерактивних підходах, які дозволяють учням активно залучатися до процесу навчання, забезпечуючи глибоке сприйняття мистецтва. Використання сучасних методик, таких як експериментальне музикування,

слухові вправи та елементи театру, допомагає дітям відрізнити музику від шуму, а також розвивати навички слухання і музичної чутливості.

Окремо варто відзначити вміщені в підручниках елементи дидактичного театру, який, зокрема, через персонажа Чарівницю Гармонію навчає дітей основам слухання музики. Цей підхід підкреслює важливість атмосфери та уважності під час музичного прослуховування, що є критично важливим для ефективного сприйняття мистецьких творів.

Крім того, підручники знайомлять учнів з класичними композиторами, що дозволяє розвивати емоційне сприйняття музики. Учні вчаться аналізувати настрій твору та його зв'язок із назвою, що стимулює їх критичне мислення та здатність до інтерпретації. Завдяки художньо-творчій діяльності, пропонованій у підручниках, учні можуть застосовувати отримані знання на практиці, що сприяє розвитку їхньої креативності та просторового мислення[17].

У підручниках Т. Рублі[39] акцентується увага на розвитку естетичного сприйняття та художньої творчості у дітей. Її навчально-методичні комплекти реалізують інтегрований підхід у викладанні мистецтва у початкових класах, об'єднуючи різні види мистецької діяльності, що сприяє формуванню гармонійної та творчої особистості учня. Ці підручники створено з урахуванням вікових особливостей дітей, завдяки чому вони ефективно сприяють розвитку критичного мислення, образного сприйняття та креативності.

Такий підхід особливо актуальний у сучасній освіті. В умовах швидких змін у мистецтві та технологіях дітям потрібно не тільки навчитися сприймати мистецтво, а й активно його створювати, висловлюючи свої думки та емоції. Це не лише розвиває їхні творчі здібності, але й сприяє формуванню впевненості в собі, що є безумовно корисним у різних сферах життя. Підручник Т. Рублі[39], є відмінними інструментами для викладання мистецтва, оскільки включають сучасні педагогічні підходи, які сприяють розвитку творчих навичок у дітей. Мистецька освіта грає важливу роль у

формуванні всебічно розвиненої особистості учнів, зокрема через розвиток наскрізних умінь.

Аналізуючи підручник «Мистецтво» авторів В. Островського та Г. Федун [66] ми побачили, що на уроках інтегрованого курсу мистецтво для молодших школярів у темі «Багатство барв навколо нас»[66, с. 12] акцент робиться на важливості музики, яка, як один із видів мистецтва, здатна створювати емоційні образи та відображати природу. Через прослуховування музичного твору «Осінь» Антоніо Вівальді учні навчаються аналізувати як композитор передає осінній настрій за допомогою музичних елементів, таких як темп, гучність та інструменти. Це формує навички критичного мислення та емоційної чутливості (на рис.2.2.)

Тема 3 **Багатство барв навколо нас**

Музика може зачаровувати нас своєю мелодикою, створювати певний настрій, імітувати голоси птахів, зображати рух та явища природи.

 Послухаємо музичний твір «Осінь» із циклу Антоніо Вівальді «Пори року» та дізнаємось, як композитор зобразив осінню пору засобами музики.

 Чи передає ця музична замальовка природи стан душі людини, яка милується красою осінньої пори?

Рис. 2.2. Завдання з підручника В. Островський, Г. Федун [66].

Подальше виконання пісні «Кращі друзі на землі»[66, с. 13] заохочує дітей до співпраці в групі та розвитку музичних навичок. Усе це свідчить про те, що підручник активно інтегрує різні види мистецтва, сприяючи розвитку креативності, комунікації та емоційної виразності в молодших школярів (рис. 2.3.).

Рис. 2.3. Завдання з підручника В. Островського та Г. Федун [66].

Таким чином, навчальний процес стає більш комплексним, що дозволяє учням розвивати важливі наскрізні вміння через активну участь у творчих завданнях.

У підручнику використано різноманітні методичні підходи, які дозволяють учням не лише отримувати теоретичні знання, а й активно їх застосовувати на практиці[67]. (мал. 2.2.)

Рисунок 2.4. Формування наскрізних умінь на уроках мистецтва

У підручнику «Мистецтво», автором якого є Л. Кондратова [69], подано невелику кількість завдань, що спрямовані на формування наскрізних

вмінь молодших школярів. Незважаючи на обмежену кількість таких завдань, матеріал підручника має потенціал для наскрізних вмінь діяти творчо через творчі проєкти та практичні вправи. Завдання можуть включати діяльності, які заохочують учнів до креативності, співпраці та розвитку критичного мислення.

Наприклад, учні можуть бути запрошені створити колективний арт-проект, де кожен з них представляє свою інтерпретацію певної теми, що сприяє не лише формуванню мистецьких навичок, а й розвитку комунікативних та соціальних вмінь. Таким чином, підручник може стати основою для подальшого вдосконалення навчального процесу і формування наскрізних вмінь у молодших школярів.

Наприклад, урок на тему «Подорож у село» [69, с. 14-15] акцентує увагу на формуванні наскрізних вмінь в учнів 2 класу (рис. 2.1.) Початок уроку передбачає обговорення власних уявлень про село, що сприяє розвитку комунікативних навичок і вміння висловлювати свої думки. Перегляд відеоролика про сільські краєвиди в творчості українських художників допомагає учням розвивати естетичне сприйняття та візуальну грамотність, формуючи у них здатність оцінювати мистецькі твори.

УРОК 6. ПОДОРОЖ У СЕЛО

 Що ти уявляєш, коли чуєш слово «село»?

 Відеоролик «Сільські краєвиди в творчості українських художників».

 Розглянь картини українських художників. Зображення яких предметів переважають у сільських пейзажах? Який настрій створюють ці роботи?

О. Іванов.
«Українське село»

Г. Мацегора.
«Пам'ять про старе село»

Рис. 2.5. Завдання подане з підручника [69].

Аналіз картин, де діти визначають переважаючи предмети та обговорюють настрій робіт, сприяє розвитку критичного мислення та емоційної чутливості. Порівняння давнього та сучасного села не тільки розвиває аналітичні здібності, але й допомагає дітям усвідомити культурні зміни. Творче завдання, яке пропонує намалювати сільський пейзаж оригінальним способом, використовуючи зібганий папір та фарби, заохочує учнів до самовираження і сприяє розвитку їхніх художніх навичок, а також формує наскрізне вміння діяти творчо.

Отже, урок у підручнику Л. Кандратової[69] є яскравим прикладом впровадження наскрізних умінь, які допомагають молодшим школярам діяти творчо, розвивати комунікацію, критичне мислення та емоційну чутливість, хоч і містить обмежену кількість завдань для досягнення цих цілей.

Аналізуючи програми та підручники з мистецтва для молодших школярів, авторами яких є О. Калініченко, Л. Аристова Л.[17], Т. Рубля[38], В. Островський, Г. Федун [66] та Л. Кандратова [69], ми відзначили, що, хоча в цих матеріалах є недостатня кількість завдань, спрямованих на формування наскрізних умінь діяти творчо, все ж існує певний потенціал для їх розвитку. У підручниках представлені окремі завдання, які можуть стати основою для інтеграції наскрізних умінь у навчальний процес.

Позитивним аспектом підручників є те, що вони створюють базу для подальшої роботи над формуванням наскрізних умінь діяти творчо, і викладачі мають можливість адаптувати навчальний матеріал, додаючи власні завдання.

2.2. Діагностика вихідного рівня сформованості наскрізного вміння діяти творчо

Мета початкового етапу практичного дослідження: виявити вихідний рівень сформованості наскрізного вміння діяти творчо у дітей молодшого шкільного віку. Завдання початкового етапу:

1. Визначити критерії та показники наскрізного вміння діяти творчо у дітей молодшого шкільного віку.

2. Провести діагностику щодо виявлення рівнів наскрізного вміння діяти творчо у дітей молодшого шкільного віку та зробити висновки.

Говорячи про результати процесу формування наскрізного вміння діяти творчо у дітей молодшого шкільного віку, ми будемо спиратися на класифікацію показників за П. Торенсом:

1. Оригінальність мислення - здатність висувати нові, оригінальні та неочікувані ідеї, які відрізняються від загальноприйнятих, усім добре відомих. Проявляється в мисленні та поведінці дитини (виражається в характері та тематиці власних малюнків і творчих робіт).

2. Гнучкість мислення – здатність швидко і легко знаходити нові рішення, проявляється в умінні знаходити альтернативні стратегії розв'язання проблем, оперативно змінювати напрямок для розв'язання будь-якої проблеми.

3. Продуктивність мислення – здатність до генерування великої кількості ідей. Проявляється і може оцінюватися за кількістю варіантів розв'язання різноманітних проблем і продуктів діяльності.

4. Розробленість ідеї – здатність детально, творчо розробляти наявні ідеї, здатність, що яскраво проявляється в деталізації та детальності виконаної творчої роботи.

На основі виокремлених критеріїв і показників було визначено рівні наскрізного вміння діяти творчо у дітей молодшого шкільного віку

Таблиця 2.1. Рівні наскрізного вміння діяти творчо у дітей молодшого шкільного віку

Рівень	Характеристика
Високий рівень	Дитина висуває нові оригінальні, нестандартні, несподівані ідеї. Отриманий продукт оригінальний та унікальний, ідеї не схожі на інші, загальноприйняті. Швидко, залежно від ситуації, знаходить нові рішення, оперативно змінює способи та напрямки для розв'язання завдань, висуває та втілює велику кількість ідей,

	отриманий продукт детально та творчо розроблений, що теж впливає на унікальність та оригінальність отриманого продукту.
Середній рівень	Характерний для тих дітей, які висувають нові, але недостатньо оригінальні та несподівані ідеї. Швидко, залежно від ситуації, знаходять нові рішення, спричиняє невеликі труднощі при знаходженні способів і напрямів для розв'язання завдань, висуває і втілює велику кількість ідей, в отриманому продукті недостатньо опрацьовані деталі.
Низький рівень	Діти, які перебувають на цьому рівні, висувають нові ідеї, але вони не оригінальні, а загальновідомі, загальноприйняті. Не здатні швидко знаходити нові рішення, оперативно змінити способи вирішення завдань. Недостатньо велику кількість ідей втілюють, а отриманий продукт зазвичай не розроблений.

Рівень показників сформованості наскрізного вміння діяти творчо у дітей молодшого шкільного віку визначається сумою набраних балів, у процесі проведення та виконання діагностичних завдань.

Рівень розвиненості наскрізного вміння діяти творчо у дітей молодшого шкільного віку

Таблиця 2.2. Рівень розвиненості наскрізного вміння діяти творчо у дітей молодшого шкільного віку

Рівень	Бали
Високий	3 бали
Середній	2 бали
Низький	1 бал

Діагностичне завдання:

1. Методика «Намалюй неіснуючу тварину» (П. Торенс).

Мета: дослідження оригінальності мислення, здатність висувати нові оригінальні, незвичайні ідеї, що відрізняються від загальноприйнятих.
Матеріал: аркуш паперу, кольорові олівці, простий олівець. Порядок проведення: необхідно створити сприятливу обстановку, позитивний

психологічний настрій, щоб зняти напруженість, скутість. Для цього можна провести бесіду, прослухати спокійну музику, виконати вправи на розслаблення. Потім запитати, чи знає дитина таких тварин, як бегемот, орел, кенгуру, мавпа. Можна уточнити особливості опису, звичок, поведінки цих тварин. Визначити місце проживання цих тварин, середовище проживання, які здібності потрібні для виживання в даних умовах життя тварин.

Усе це стане в пригоді для розширення кругозору дітей, що допоможе легко уявити їх. Після чого запропонувати дитині уявити, а потім намалювати на аркуші паперу таку живу істоту, яка може плавати, як бегемот, літати, як орел, стрибати, як кенгуру, зривати листочки з верхівок дерев, як мавпа. Але також за бажанням можна вигадати самому будь-яку неіснуючу тварину і розповісти про її індивідуальні здібності, бажано, щоб середовище проживання зображуваної тварини було нетипове, а якесь особливе.

Таблиця 2.3. Обробка та інтерпретація результатів за діагностичним завданням «Намалюй неіснуючу тварину» (П. Торенс)

Бали	Характеристика дій	Рівні
3 бали	Дитина намалювала неіснуючу тварину, не спираючись на запропонований приблизний опис. Намальований об'єкт не схожий на загальноприйнятую тварину, оригінально виконаний. Дитина розповіла про здібності тварини, які рухи та функції виконує.	Високий
2 бали	Дитина намалювала неіснуючу тварину, але простежуються елементи існуючих тварин. Малюнок виконано недостатньо оригінально. Дитина розповіла про здібності тварини, про її рухи та функції, але простежуються рухи із запропонованого опису.	Середній
1 бал	Дитина намалювала тварину, застосувавши метод комбінування елементів, запропонованих на початку завдання. Намальований об'єкт не вирізняється оригінальністю, описані дитиною рухи та функції стандартні, властиві всім тваринам.	Низький

Проаналізувавши результати за цим показником, можна зробити висновок, що високий рівень оригінальності мислення – (30%), ці діти виконали роботу оригінально, тварину вигадали неіснуючу, раніше небачену, охарактеризували тварину, вигадали незвичайне середовище проживання для тварин, що вийшли. Середній рівень виявився – у (45%) Ці діти намалювали неіснуючу тварину, але простежуються елементи будови тіла звичайних, впізнаваних тварин, та й середовище проживання вигадане вельми стандартне (моря, океани, печери та ін.). Низький рівень показали (25%), робота не вирізняється оригінальністю, діти не змогли вигадати тварину, здебільшого всі застосували комбінацію елементів тіла тварин з даного педагогом опису.

Результати за діагностичним завданням «Намалюй неіснуючу тварину» на рис. 2.6

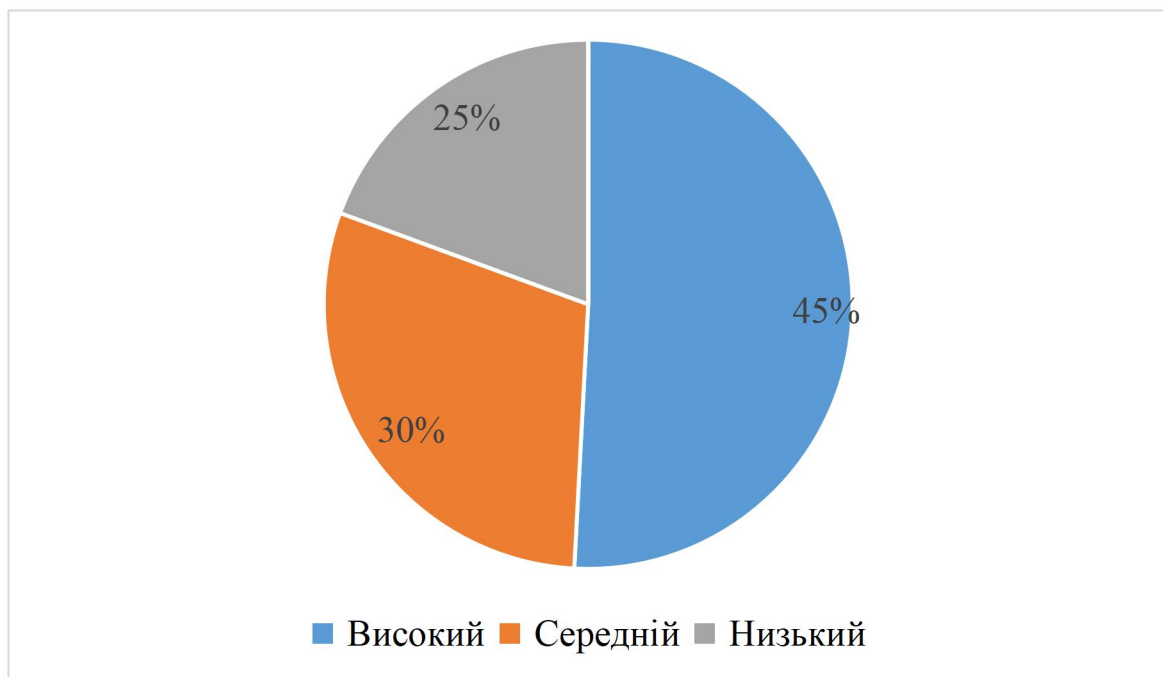

Рис. 2.6. Результати за діагностичним завданням

Підсумовуючи вищевикладені результати, можна зробити такі висновки: у дітей молодшого шкільного віку переважає недостатньо високий рівень розвиненості творчих здібностей, що вказує на необхідність цілеспрямованої роботи з їх розвитку. Більшість дітей демонструють низький

або середній рівень творчих здібностей, що свідчить про потребу у впровадженні спеціальних методик і педагогічних прийомів, спрямованих на активізацію їхньої уяви, креативного мислення та здатності генерувати оригінальні ідеї.

Такий стан речей може бути пов'язаний з недостатньою увагою до розвитку творчого потенціалу у навчальному процесі, одноманітністю завдань, орієнтованих переважно на репродуктивну діяльність, або недостатнім заохоченням дітей до експериментування і самостійного пошуку рішень.

2.3. Зміст роботи з формування у молодших школярів наскрізного вміння діяти творчо

Результати діагностичного дослідження на початковому етапі практичного дослідження засвідчили, що в дітей молодшого шкільного віку розвиненість творчих здібностей перебуває здебільшого на середньому та низькому рівнях. У зв'язку з цим, нами було теоретично обґрунтовано і розроблено комплекс завдань «Мистецька мозаїка», спрямований на розвиток творчих здібностей у дітей молодшого шкільного віку. Тематика і зміст комплексу занять відбиралися з урахуванням виявлених показників у першому розділі дослідження. Розвиток творчих здібностей у дітей молодшого шкільного віку безпосередньо залежить від підготовленості педагога, його готовності нешаблонно мислити, підходити до роботи творчо, захоплено, бути здатним до експериментальної та творчої діяльності.

Тому розробка занять вимагала підбору матеріалу різного цікавого характеру, постановки перед дітьми завдань проблемного навчання, використання на заняттях ігрових моментів, які стимулювали б активність учнів.

Мета комплексу завдань: розвиток творчих здібностей у дітей молодшого шкільного віку на заняттях з образотворчої діяльності.

Завдання комплексу завдань: 1. Для розвитку оригінальності мислення, необхідно розвивати здатність мислити нешаблонно, формувати ступінь залученості у творчий процес – силу емоційних відгуків на творче завдання, що відображається у творчому продукті, підкреслюючи його оригінальність. Розвивати здатність до активізації свого творчого потенціалу через використання уяви. Навчити дітей не боятися вираження своїх думок, висувати різні на перший погляд смішні ідеї.

2. Для розвитку гнучкості мислення, необхідно розвивати вміння вигадувати якомога більше ідей, образів, розвивати навички організації самостійної творчої діяльності, оперативний вибір прийомів у розв'язанні поставленого творчого завдання, націленість на результат. Познайти з різними видами образотворчої діяльності, що значною мірою полегшить дітям завдання у виборі виразних засобів і матеріалів.

3. Для розвитку продуктивності мислення необхідно розвивати здатність до генерування великої кількості ідей. Не зациклюватися на одному об'єкті, а легко переходити до розв'язання нового завдання, створювати якомога більше продуктів, ідей, братися за новий проект і його модифікувати. Певною мірою необхідно навчити дитину вміти сконцентруватися на виконанні роботи, тому що тільки так можливо перемикатися з однієї ідеї на іншу. А для розвитку кругозору, багатосторонньої уяви, необхідно постійно поповнювати «скарбничку» знань, образів, технік малювання.

4. Для розвитку розробленості ідеї необхідно познайти з різними техніками малювання, навчити бачити деталі, які спочатку не видно. Досліджувати об'єкти з різних сторін і властивостей, перетворювати продукт на інший, максимально відмінний від оригіналу. Не зациклюватися на загальноприйнятих образах, а самому змінити об'єкт максимально можливими способами.

Умови, що забезпечують ефективність проведення занять із молодшими школярами: забезпечення емоційного комфорту дитини; використання особистого прикладу у творчому підході до розв'язання

поставлених завдань; врахування індивідуальних і психолого-педагогічних особливостей дітей, а також в основі застосування диференційованого підходу в навчанні; корекція у класі просторового середовища, сприятливого для формування художніх уявлень в образотворчій діяльності молодшого школяра, використання творчих можливостей для формування художніх уявлень в образотворчій діяльності молодшого школяра.

Під час побудови завдань ми враховували такі дидактичні принципи: природо відповідності, врахування типологічних психологічних особливостей дітей молодшого шкільного віку, наступності та перспективності, які підкреслюють пропедевтичне значення початкової освіти для формування готовності до подальшого навчання та реалізують міжпредметні й внутрішньопредметні зв'язки у змісті освіти; інтеграції навчання, розвитку та виховання, який визначає необхідність використання засобів конкретного навчального предмета для соціалізації школяра, розвитку його соціальної культури, а також відповідність його діяльності потребі в розвитку, розвитку, розвитку та розвитку.

Для підтримання активності в навчанні важливо ставити перед учнями мету, спираючись на їхні якості, як-от завзятість, наполегливість, активність. Усвідомлення мети дає позитивний результат у навчанні. Активні методи розвитку творчих здібностей у дітей молодшого шкільного віку:

- проблемні ситуації (постановка проблемних ситуацій ставить собі за мету активізацію зусиль учнів щодо розв'язання відповідної суперечності, у результаті діти активно включаються в діяльність, що позитивно впливає на розвиток творчої активності, уяву);

- використання форм інтерактивного навчання або їхніх елементів: «методу проєктів», «мозкового штурму», «інтерв'ювання різноманітних персонажів»; метод дослідницького вивчення (забезпечення організації пошукової творчої діяльності дітей щодо розв'язання нових для них проблем); групова та парна робота (організація взаємодії групи дітей при виконанні завдання або розв'язанні проблеми);

- театралізація (елементи театралізації використовують для того, щоб діти занурилися в ситуацію, це ефективний шлях до розширення словникового запасу дітей молодшого шкільного віку, подолання ними страху перед публічним виступом, розвитку емоційно-вольової сфери);

- метод проектів (самостійна творча робота учнів, виконана під керівництвом вчителя); метод евристичних запитань (здійснення частково-пошукової діяльності з пошуку відповідей на низку проблемних запитань, підготовлених педагогом у порядку зростаючої складності, з метою організації засвоєння навчального матеріалу через запитання-відповідь у формі запитання-відповіді).

Для підвищення рівня сформованості наскрізного вміння діяти творчо на заняттях образотворчою діяльністю, необхідно створити загальний сприятливий «мікроклімат у класі» та школі, стиль стосунків між педагогами та дітьми, дитячих взаємовідносин. Практична робота включила розробку та проведення циклу завдань у рамках класно-урочної системи навчання.

Програма з розвитку творчої особистості на заняттях з образотворчої діяльності передбачає роботу різними образотворчими матеріалами, що сприяють творчому розвитку. Зміст комплексу розроблених завдань спрямований на розвиток усіх виокремлених компонентів творчих здібностей в образотворчій діяльності у дітей молодшого шкільного віку.

Особлива увага приділяється необхідності бути уважними під час втілення задуму роботи, акуратності, прояву оригінальності, здатності швидко переключатися з однієї ідеї чи завдання на іншу, та закінченості свого «продукту» діяльності. Учень у процесі малювання відчуває різні почуття - радіє створеному ним красивому зображенню, засмучується, якщо щось не виходить, прагне подолати труднощі. Заняття малюванням розвивають уміння бачити прекрасне в навколишньому житті, у творах народної творчості.

Таким чином, для формування наскрізного вміння діяти творчо у дітей початкової школи сьогодні необхідно використовувати нове, цікаве,

нестандартне, це сприяє розвитку в дітей пізнавального інтересу до навчання та більш міцному засвоєнню знань. На уроках образотворчої діяльності у початковій школі, можливо, застосовувати як традиційні, так і нетрадиційні форми та методи формування наскрізного вміння діяти творчо у молодших школярів.

Адже там, де жоден із традиційних методів не дає змоги ефективно досягти мети, педагоги використовують нетрадиційні методи викладання, які дають набагато ефективніші результати. Використання запропонованих методик і прийомів дасть змогу покращити процес виховання особистості дитини, внаслідок якого формуються наскрізне вміння діяти творчо, підвищується продуктивність розумової діяльності, розвивається зацікавлене ставлення до дійсності.

Система роботи на уроках інтегрованого курсу «Мистецтво» передбачає завдання, спрямовані на формування наскрізного вміння діяти творчо у дітей молодшого шкільного віку засобами образотворчої діяльності.

Завдання, спрямовані на наскрізних умінь діяти творчо в дітей молодшого шкільного віку засобами образотворчої діяльності.

1. «Пори року» № Тема заняття 1. Осінній ліс Навчальні завдання: навчання прийомів створення композицій з використанням нетрадиційних засобів; формування вміння дотримуватися усних інструкцій; вміння планувати свою діяльність, експериментувати; викликати у школярів інтерес до творчості. Розвивальні завдання: розвиток просторової уяви, креативності, творчих здібностей. Виховні завдання: виховання інтересу до створення образів за допомогою нетрадиційних засобів; виховання самостійності та вольових якостей.

Зоровий компонент: демонстрація мультимедійної презентації з добіркою фотографій картин, виконаних восковими фарбами.

Музичний компонент: А. Вівальді «Осінь» Форма проведення: урок-практика, форми роботи: індивідуальна, фронтальна.

Технологічні прийоми: малювання восковими фарбами. 1. Перегляд мультимедійної презентації та прослуховування музичного та літературного супроводу. 2. Фронтальне опитування. 3. Малювання пейзажу зимового лісу восковими фарбами. Розвиток творчих здібностей, уяви, креативності, формування вміння виконувати малюнки восковими фарбами.

2. Екскурсія до міського художнього музею. Навчальні завдання: знайомство учнів з художніми творами художників рідного краю; викликати у школярів інтерес до творчості. Розвивальні завдання: розвиток пізнавальної активності; розвиток комунікативних якостей. Виховні завдання: виховання інтересу до образотворчого мистецтва; виховання почуття прекрасного. Зоровий компонент: полотна художників (тематична лінія «Пори року») Форма проведення: урок-екскурсія. Форми роботи: колективна, фронтальна. Педагогічні прийоми: бесіда. 1. Знайомство з полотнами художників рідного краю за тематичною лінією «Пори року». 2. Бесіда з педагогом. Розвиток уяви, почуття прекрасного, формування пізнавального інтересу до образотворчого мистецтва.

3. Осінній вітраж. Навчальні завдання: навчання учнів техніки створення вітража; викликати у школярів інтерес до творчості. Розвивальні завдання: розвиток пізнавальної активності; розвиток творчих здібностей. Виховні завдання: виховання інтересу до образотворчого мистецтва. Зоровий компонент: демонстрація мультимедійної презентації з добіркою вітражів; плакати-інструкції зі створення вітражів. Літературний компонент: розповідь учителя «Історія вітража».

Форма проведення: урок-практика, Форми роботи: індивідуальна, фронтальна. Технологічні прийоми: малювання фарбами. 1. Перегляд мультимедійної презентації та прослуховування розповіді вчителя.

2. Фронтальне опитування за темою: «Яким може бути осінній вітраж?».

3. Створення вітража. Розвиток творчих здібностей, уяви, креативності, формування вміння створення вітражів. Барви осені Навчальні завдання:

навчання учнів техніки створення барвистого колажу; викликати у школярів інтерес до творчості.

Розвивальні завдання: розвиток пізнавальної активності; розвиток творчих здібностей. Виховні завдання: виховання інтересу до образотворчого мистецтва; виховання вольових якостей.

Зоровий компонент: демонстрація мультимедійної презентації з основ створення колажів; добірка колажів на весняну тематику. Музичний компонент: А. Вівальді «Осінь».

Форма проведення: урок-практика, Форми роботи: групова, фронтальна, колективна. Технологічні прийоми: створення колажу.

1. Перегляд мультимедійної презентації та прослуховування розповіді вчителя.
2. Фронтальне опитування за темою: «Яким може бути осінній колаж?».
3. Створення колективного колажу. Розвиток творчих здібностей, уяви, креативності, формування вміння створення тематичних колажів.

Навчальні завдання: познайомити учнів із природою рідного краю; навчити учнів техніки малювання аквареллю; викликати у школярів інтерес до творчості. Розвивальні завдання: розвиток пізнавальної активності; розвиток творчих здібностей. Виховні завдання: виховання інтересу до образотворчого мистецтва. Зоровий компонент: демонстрація добірки фотосюжетів річки.

Форма проведення: урок-практика, Форми роботи: індивідуальна. Технологічні прийоми: малювання аквареллю (пропонується зобразити вподобаний фотосюжет в акварельній техніці).

1. Перегляд фотодобірки та прослуховування розповіді вчителя.
  2. Створення картини аквареллю на тему «Річка»». Розвиток творчих здібностей, уяви, креативності, формування вміння малювати аквареллю.
- Осіній дощ Навчальні завдання: навчання учнів техніки малювання вугіллям; викликати у школярів інтерес до творчості. Розвивальні завдання: розвиток пізнавальної активності; розвиток творчих здібностей. Виховні

завдання: виховання інтересу до образотворчого мистецтва. Зоровий компонент: мультимедійна презентація на тему: Вугільна картина. Літературний компонент: розповідь-лекція вчителя «Осінній дощ»».

Музичний компонент: А. Вівальді «Дощ» Форма проведення: урок-практика, Форми роботи: індивідуальна. Технологічні прийоми: малювання вугіллям (пропонується зобразити краплі дощу та грозові хмари у вугільній техніці). 1. Перегляд слайдів і прослуховування розповіді вчителя. 2. Створення картини у вугільній техніці. Розвиток творчих здібностей, уяви, креативності, формування вміння малювати у вугільній техніці.

2.4. Аналіз результатів дослідження

Дослідно-експериментальна робота проводилася на базі Василівської гімназії Раївської сільської ради. У дослідженні взяли участь учні 2-А класу, які отримали статус експериментального класу.

Процес формування наскрізного вміння діяти творчо можна вибудувати за допомогою таких методів: методи наочності – розглядання репродукцій картин художників, зображень виліплених виробів тощо; словесні – бесіда, читання тощо; проблемно-мотиваційні (включення проблемної ситуації тощо); ігрові (ігрові вправи, наприклад, «Чарівна грудочка» тощо); ігрові (ігрові вправи, наприклад, «Чарівна грудочка» тощо).

Під час організації процесу формування наскрізного вміння діяти творчо у дітей молодшого шкільного віку на заняттях з образотворчої діяльності можна враховувати низку принципів, запропонованих Л. Мосол: цілісності, емоційної включеності, культури подібності, проблемності, подієвої спільності дорослих і дітей.

Проведене дослідження підтвердило актуальність обраної теми, наша робота була орієнтована на вдосконалення умов, необхідних для формування наскрізного вміння діяти творчо у дітей молодшого шкільного віку в

образотворчій діяльності. У процесі дослідження розкрито поставлені завдання.

Існують особливості формування наскрізного вміння діяти творчо у молодшому шкільному віці, які зумовлені оригінальним і нестандартним розв'язанням творчих завдань, відсутністю негативного досвіду самовираження, відсутності страху прояву своїх здібностей. Образотворча діяльність є ефективним засобом формування наскрізного вміння діяти творчо, тому що передбачає оперування будь-якими засобами виразності в інтеграції освітнього процесу, сприяє формуванню креативності, а не тільки технічних навичок образотворчого мистецтва, надає можливість компенсації здібностей.

Під час дослідження діагностували вихідний рівень формування наскрізного вміння діяти творчо у дітей молодшого шкільного віку в образотворчій діяльності. Аналіз вихідного рівня дозволив дійти висновку, що діти молодшого шкільного віку мають середній рівень розвитку творчих здібностей. Дослідження проходило за трьома методиками: «Намалюй картинку», «Завершення фігури» (П. Торренс); «Анкета Винахідника», «Покажи, як рухається, говорить», «Діагностика рівня дивергентного мислення»

Підбивши підсумок усім проведеним методикам на дослідження рівня формування наскрізних умінь діяти творчо в образотворчій діяльності, зіставивши їхні результати, можна узагальнити всі отримані показники: високий рівень у 25% (5 чол.), середній рівень – у 45% (9 чол.), низький рівень показали 30% дітей (6 чол.).

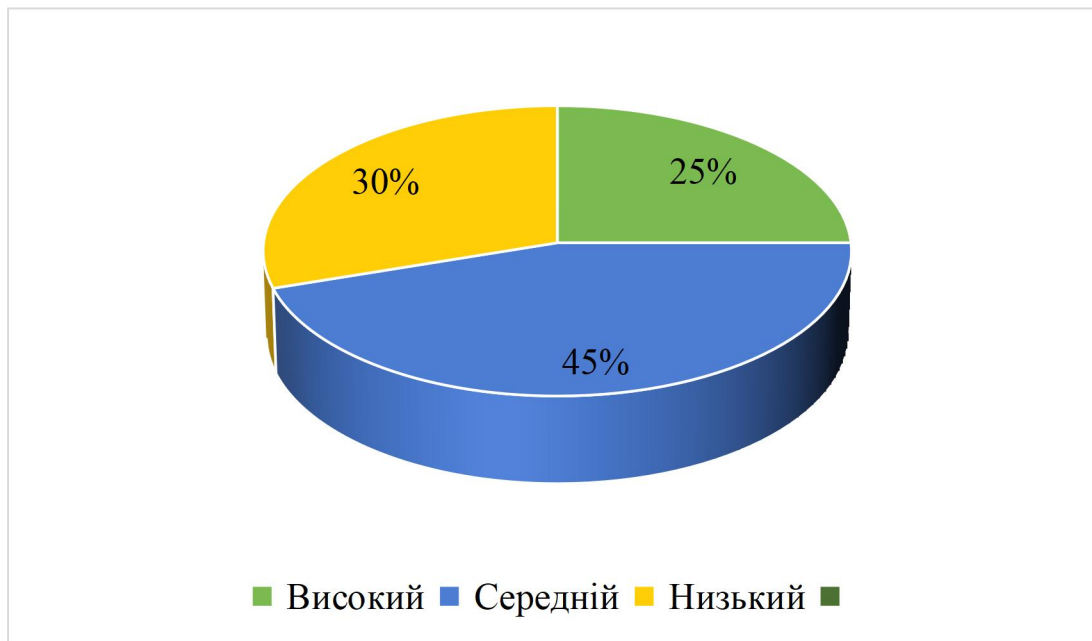

Рис. 2.7. Рівень сформованості наскрізного вміння діяти творчо у дітей молодшого шкільного віку в образотворчій діяльності

Під час виконання діагностичних завдань за всіма показниками діти брали участь у малюванні з бажанням, жваво, з цікавістю реагували на твори образотворчого мистецтва. Здебільшого учні другого класу використовували однотипні засоби виразності, копіювали один одного, рідко супроводжували творчий процес коментарями. З'ясувалося, що учні не вміють застосовувати різні техніки, комбінувати матеріали при втіленні задуму.

Таким чином, в учнів другого класу переважає середній рівень сформованості наскрізного вміння діяти творчо і можна зробити висновок, що:

1. Учням подобається займатися малюванням, демонструвати своє ставлення до образу;

2. На недостатній рівень сформованості наскрізного вміння діяти творчо в образотворчій діяльності вказує те, що учні невпевнено визначають засоби виразності творів мистецтва, вагаються з тим, щоб передати власне ставлення у творчій роботі.

3. Деякі учні з класу з байдужістю долучаються до виконання завдань, соромляться зробити що-небудь не так, бояться проявити ініціативу під час зображенні на вільну тематику, не оригінальні й не акуратні.

Під час розроблення програми було підібрано вправи таким чином, щоб вони сприяли формування наскрізного вміння діяти творчо у дітей молодшого шкільного віку з низьким рівнем формування наскрізного вміння діяти творчо, яких із класу 6 осіб.

Для цієї категорії можна запропонувати завдання «Проблема. Вчимося дивитися на проблему з різних боків». Мета заняття: вигадувати якомога більше варіантів явища чи події, обґрунтувати їх з різних точок зору, пропонувати різні варіанти розв'язання.

Для дітей із середнім рівнем формування наскрізного вміння діяти творчо, яких у класі 9 осіб, підійде завдання «Самоідентифікація». Мета заняття: творче самопізнання учнів. Для дітей із високим рівнем розвиненості формування наскрізного вміння діяти творчо, яких у класі 6 осіб, підійде завдання «Подорож у країну незвичайних думок». Це заняття спрямоване на розвиток навичок спілкування, сприяє вивільненню творчої фантазії, уяви, формує позитивне самосприйняття.

Зміст комплексу розроблених завдань, спрямований на розвиток усіх виокремлених компонентів творчих здібностей в образотворчій діяльності у дітей молодшого шкільного віку. Особлива увага приділяється необхідності бути уважними під час втілення задуму роботи, акуратності, прояву оригінальності та закінченості свого «продукту» діяльності. Програма завдань із розвитку творчих здібностей дітей молодшого шкільного віку дасть змогу реалізувати такі показники як пізнавальний, який сприяв формуванню гнучкості, оригінальності мислення, пам'яті та уяви; формування якостей творчої особистості, таких як допитливість; уміння слухати співрозмовників.

У ході реалізації комплексу творчих завдань були реалізовані такі принципи як: доступність інформації, особистісно-орієнтований підхід,

послідовність та систематичність у придбанні дітьми знань. проведено теоретичний аналіз та надано теоретичну обґрунтованість дослідження, вивчено рівень формування наскрізного вміння діяти творчо молодших школярів, розроблено комплекс завдань щодо розвитку творчих здібностей у дітей молодшого шкільного віку на заняттях з образотворчої діяльності.

Висновок до розділу 2

Результати формувального експерименту свідчать про позитивний вплив інтегрованого курсу «Мистецтво» на формування у молодших школярів наскрізного вміння діяти творчо. Протягом педагогічної практики було зафіксовано помітні зміни у рівнях сформованості мистецько-творчої компетенції учнів, що підтверджує ефективність впроваджених навчальних методик.

На мотиваційному рівні спостерігалось значне зростання зацікавленості в 70% учнів, з яких 50% активно брали участь у художніх творчих завданнях. Когнітивний рівень також покращився: 60% учнів стали впевнено користуватися термінами мистецтва та аналізувати художні твори. Ціннісно-естетичний рівень показав, що 55% учнів почали виражати свої особисті вподобання та емоційні реакції на твори мистецтва.

Діяльнісно-технологічний рівень був представлений 80% учнів, які навчилися створювати мистецькі твори за допомогою різних технік і матеріалів. На особистісно-рефлексивному рівні 75% учнів вміли аналізувати свої роботи та критично оцінювати результати творчої діяльності.

Проте виявлені недоліки у підготовці вчителів до інтегрованого навчання вказують на необхідність подальшого підвищення їхньої професійної компетенції. Це, у свою чергу, сприятиме більш ефективному навчанню мистецтва в початковій освіті та глибокому розвитку творчого потенціалу молодших школярів. Подальші дослідження можуть зосередитися на вивченні впливу різних педагогічних методик на формування мистецької

компетенції, що дозволить удосконалити освітні програми та адаптувати їх до індивідуальних потреб учнів.

ВИСНОВКИ

1. Сформованість у молодших школярів наскрізного вміння діяти творчо— це результат оволодіння людиною знаннями, вміннями та навичками, необхідними для того чи іншого виду творчості (художньої, музичної тощо), це динамічний процес перетворення творчих здібностей у процесі спеціально організованої діяльності.

2. Говорячи про результати процесу формування молодших школярів наскрізного вміння діяти творчо, ми спиралися на такі показники: оригінальність мислення здатність висувати нові, оригінальні та неочікувані ідеї, які відрізняються від загальноприйнятих, усім добре відомих. Проявляється у мисленні та поведінці дитини (виражається у характері та тематиці власних малюнків і творчих робіт).

3. Завдання з образотворчої та музичної діяльності надають широкі можливості для формування молодших школярів наскрізного вміння діяти творчо. Це пояснюється тим, що інтегровані уроки вимагають творчої активності, уяви, самостійності, ініціативи, а також їм притаманна яскраво виражена естетична спрямованість, як за формою, так і за змістом.

4. Розглянувши програми з курсу «Мистецтво» можна сказати, що мистецька діяльність сприяє розвитку творчих здібностей дитини, просторового мислення, уяви, уваги, пам'яті, посидючості, акуратності, вміння доводити розпочате до кінця, зосереджено й цілеспрямовано займатися, допомагати товаришеві, долати труднощі тощо.

Мистецька діяльність допомагає виховувати у дітей любов до всього найкращого, розвиває почуття прекрасного. Щоб зберегти інтерес і мотивацію в дитини до взаємодії та створення нової творчої роботи, саморобки, педагоги інтегрують творчу діяльність із тематичними вправами, які спрямовані на емоційний відгук.

5. Розроблено комплекс завдань «Мистецька мозаїка», спрямований на формування у молодших школярів наскрізного вміння діяти творчо на уроках

інтегрованого курсу. На заняттях з мистецької діяльності діти знайомляться з різними способами малювання, репродукціями художників, використовуються ігрові вправи. Процес формування у молодших школярів наскрізного вміння діяти творчо можна вибудовувати за допомогою таких методів: методи наочності – споглядання репродукцій картин художників, зображень виліплених виробів тощо; словесні – бесіда, читання тощо; проблемно-мотиваційний (включення проблемної ситуації тощо); ігрові завдання.

6. Програма завдань із формування у молодших школярів наскрізного вміння діяти творчо дасть змогу реалізувати такі показники, як: пізнавальний, який сприяв формуванню гнучкості, оригінальності мислення, пам'яті та уяви; розвивальний, метою якого було створення умов для розвитку таких видів мислення, як оригінальність, гнучкість; виховний, спрямований на формування навичок міжособистісного спілкування; на формування якостей творчої особистості, таких як допитливість.

Під час реалізації комплексу завдань було реалізовано такі принципи як: доступність інформації, особистісно-орієнтований підхід, послідовність і систематичність у набутті дітьми знань. За отриманими результатами можна говорити про те, що мету і завдання цього дослідження досягнуто. А саме: проведено теоретичний аналіз і надано теоретичну обґрунтованість дослідження, вивчено рівень сформованості у молодших школярів наскрізного вміння діяти творчо; розроблено творчі завдання щодо формування у дітей молодшого шкільного віку наскрізного вміння діяти творчо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Арнхейм Р. Мистецтво та візуалізація сприйняття [Електронний ресурс]:https://royallib.com/book/arnheym_rudolf/iskusstvo_i_vizualnoe_vospriyatie.html (дата звернення: 11 жовтня 2024 р.).
2. Богуславська Л. І. Педагогічні підходи до формування креативності в початковій школі. Київ: Освіта України, 2018.
3. Бойко Н. І. Розвиток творчих здібностей молодших школярів засобами образотворчого мистецтва. Таврійський вісник освіти, 2013. № 4 (44). 117–121 с.
4. Бібік Н. М. Технологічний підхід до розвитку соціальних умінь молодших школярів. Інновації в початковій освіті: проблеми, перспективи, відповіді на виклики сьогодення: матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конф. (Полтава, 04–05 березня 2021 р.) Полтава, 2021. 46–49 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/724764/>
5. Васильєва О. В., Мартиненко І. І. Музично-педагогічна спадщина Миколи Леонтовича в ракурсі розвитку сучасної української системи освіти // Professional ArtEducation, 2023. Vol. 4, No. 1. Pp. 32–40. URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/handle/123456789/12459>
6. Вашуленко О. В. Інтеграція різних видів мистецтва на уроках літературного читання. Учитель початкової школи, 2016. № 2. 19–20 с.
7. Вибрані матеріали міжнародної програми з формування м'яких навичок СЕЕ — навчання / заг. ред. О. Елькін, О. Маасаліта, Я. Фюрст. Харків: Демреклами, 2019.
8. Гриневич Л., Дрожжина Т., Глоба О. та ін. Можливості для реалізації соціально-емоційного навчання в рамках реформ «Нова українська школа» / за заг. ред. Л. Гриневич, С. Калашнікової. Київ: Шкільний світ, 2021. 312 с.
9. Гриневич Л. М., Лінік О. О., Старагіна І. П. Розвиток наскрізних умінь у молодших школярів в умовах реформи «Нова українська школа» / Л.

М. Гриневич, О. О. Лінік, І. П. Старагіна // Освіта та розвиток обдарованої особистості, 2022. № 2 (85). 28–34 с.

10. Державний стандарт початкової освіти (затверджено Постановою Кабінету Міністрів України № 87 від 21 лютого 2018 року у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 24 липня 2019 р. № 688).URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Text>

11. Дичківська Н. Інноваційні педагогічні технології: Практикум. Київ: Слово, 2013. 448 с.

12. Долгушина Н. Організація дослідницької діяльності молодших школярів. *Початкова школа* (Перше вересня), 2006. № 10. 8 с.

13. Звіт за результатами моніторингу Нової української школи. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/oprilyudneno-persh-tri-chastini-zvitu-za-rezultatami-monitoringu-novoyi-ukrayinskoyi-shkoli>

14. Іваничук М. Інтегроване навчання: сутність та виховний потенціал (виховання особистості молодшого школяра в умовах інтегрованого підходу до навчання). Чернівці, 2004. 360 с.

15. Історія педагогіки / за ред. проф. М.В. Левківського, докт. пед. наук О.А. Дубасенюк. Житомир: Житомирський державний педагогічний університет, 1999. 336 с.

16. Кадемія М., Шахіна І. Інформаційно-комунікаційні технології в навчальному процесі: навч. посіб. Вінниця: ТОВ «Планер», 2011. 220 с.

17. Калініченко О., Аристова Л. Мистецтво: підруч. інтегрованого курсу для 2 кл. закладів загальної середньої освіти. Київ: ВД «Освіта», 2018. 128 с.

18. Калініченко О., Аристова Л. Нова українська школа. Мистецтво. 1 клас. Система уроків за підручником О. Калініченко, Л. Аристової. Видавництво «Освіта», 2019. URL: https://znayshov.com/Books/Details/mystetstvo/1klas/mystetstvo_1_kalinichenko/132

19. Кірик М., Данилова Л. Нова українська школа: організація діяльності учнів початкових класів закладів загальної середньої освіти: навч.-метод. посіб. Львів: Світ, 2019. 136 с.
20. Кремень В. Філософія людино центризму в стратегіях освітнього простору. Київ: Пед. думка, 2008. 424 с.
21. Крутій К. Л. Інтеграція мистецьких дисциплін у навчанні молодших школярів. Київ: Освіта, 2015.
22. Лемешева Н. Мистецтво: підруч. інтегров. курсу для 1 кл. закладів заг. серед. освіти. Кам'янець-Подільський : «Абетка», 2018. 128 с.
23. Лемешева Н. Мистецтво: підруч. інтегрованого курсу для 2 кл. закладів загальної середньої освіти. Кам'янець-Подільський: «Абетка», 2019. 128 с.
24. Лещенко М. Зарубіжні технології підготовки учителів до естетичного виховання. 2-ге вид., доп. Київ, 1996. 192 с.
25. Лиса С. І. Формування критичного мислення учнів нової української школи на уроках «Мистецтва» в початкових класах. С. І. Лиса ; МОН України. ПВНЗ «МЕГУ ім. акад. С. Дем'янчука», пед. ф-т, каф. теорії та метод. початкової освіти. Рівне, 2023. 128 с.
26. Луговий В. І. Інноваційні методики в мистецькій освіті. Дніпро: Інтерпрес, 2016.
27. Луговий В. І. Інтеграція мистецтв у навчальний процес: теорія і практика. Харків: Ранок, 2020. 28.
28. Малієнко, Ю. . (2023). Наскрізні вміння – концепт державного стандарту базової середньої освіти і ресурс підручник створення. Проблеми сучасного підручника, (30), 66–73. URL:<https://doi.org/10.32405/2411-1309-2023-30-66-73> .
29. Масол, Л. Загальна мистецька освіта: теорія і практика: монографія. Київ: Промінь, 2006. 432 с.

30. Масол Л. М. Художньо-педагогічні технології в основній школі: єдність навчання і виховання: метод. посіб. Харків: «Друкарня Мадрид», 2015. 178 с.
31. Масол Л. М. Навчально-методичний посібник «Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Мистецтво» у 1-2 класах на засадах компетентнісного підходу». Київ: Генеза, 2019. 208 с.
32. Мельник О. М. Зміст, методи та умови розвитку наскрізних умінь молодших школярів. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2023. 140–145 с. DOI: <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2023.86.24.33>.
33. Нова українська початкова школа: розвиток емоційного інтелекту молодших школярів: навчально-методичний посібник / [Електронне видання] / О. М. Мельник, Ю. П. Штанько, Г. В. Заставська. Запоріжжя: КЗ «ЗОІППО» ЗОР, 2022. 114 с.
34. Нова українська школа: poradnik dla vchitelja / za zag. red. N. M. Bibik. Київ: Літера ЛТД, 2018. 160 с.
35. Онопрієнко О. Проекти в початковій школі: тематика та розробки занять. Київ: Шк. світ, 2007. 128 с.
36. Освітні технології: навч.-метод. посіб. / за ред. О. Пехоти. Київ: А.С.К., 2002. 256 с.
37. Пасічний А. Образотворче мистецтво: словник-довідник. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2008. 216 с. 38.
38. Рейзенкінд Т. Категорія інтеграції у професійній підготовці вчителя музики // Рідна школа. 2001. № 2. 29-31 с.
39. Рубля Т. Є., Щеглова Т. Л., Мед І. Л. Мистецтво: підручник інтегрованого курсу для 2 класу ЗЗСО, 2024.
40. Рудницька О. Інтегративні зв'язки у викладанні предметів художньо-естетичного циклу. Початкова школа. 2001. № 5. 40–43 с.
41. Рудницька О. Педагогіка: загальна та мистецька: навч. посіб. Київ: Інтерпроф, 2002. 270 с.

42. Савченко О. Дидактика початкової школи : підруч. для студ. пед. факульт. Київ : Генеза, 2002. 368 с.
43. Савченко О. Я. Методика викладання в початковій школі: формування творчих умінь. Київ: Освіта, 2016.
44. Сагер Л. Ю., Сигида Л. О., Колесник А. А. Інтерактивні методи навчання як інструмент маркетингу освітніх послуг // Вісник Сумського державного університету. Серія Економіка. 2018. № 4.13–24 с. DOI: 10.21272/1817-9215.2018.4-2.
45. Селевко Г. Сучасні освітні технології: навч. посібник. URL: <https://studfiles.net/preview/5765122/>
46. Сорока Г. Сучасні виховні системи та технології. Харків, 2002. 128 с.
47. Синиця М. В. Формування у молодших школярів наскрізного вміння діяти творчо на уроках інтегрованого курсу «Мистецтво» // Освіта XXI століття: аксіологічний вимір: збірник матеріалів III Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції КЗ «НФПК» ДОР». Нікополь, 2024. С. 174–178.
48. Терещук А. І., Абрамова О. В., Пуляк О. В. Наскрізні вміння притаманні ключовим компетентностям: умови та шляхи формування на уроках технологій // Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. 2022. Вип. 205. 64–69 с. DOI: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2022-1-205-64-69>
49. Турчинов, Т. М. Методика навчання освітньої галузі «Мистецтво»: навч.-метод. посібник. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2021. 281 с. URL: http://lib.ndu.edu.ua/dspace/bitstream/123456789/2300/1/МАКЕТ_МИСТЕЦТВО.pdf.
50. Чепіль М., Дудник Н. Педагогічні технології: навч. посібник. Київ: Академвидав, 2012. 224 с.
51. Черноус Т. Орф-метод як терапія [муз. виховання дітей з особливими потребами] *Музичний керівник*. 2017. № 11. 25–33с.

52. Гурин О. та ін. Школа і музей: працюємо разом: навч.-метод. посібник із музейної педагогіки / за ред. О. Караманова, А. Цибка. Львів: Літопис, 2009. 243 с.
53. Штайнер Р. Методика навчання та передумови виховання: 5 лекцій. GA 308 / Пер. Л. Музиченко; ред. О. Фіци, С. Копила. Київ: НАІРІ, 2021. 80 с.
54. ANNEX to the Proposal for a Council Recommendation on Key Competences for Lifelong Learning. URL: <https://ec.europa.eu/education/sites/education/files/annex-recommendation-key-competences-lifelonglearning.pdf>.
55. Bamford, A. Arts and Cultural Education in Germany: Local, Regional and National Perspectives. Berlin: Waxmann Verlag, 2015.
56. Binkley, M. Defining Twenty-First Century Skills // Assessment and Teaching of 21st Century Skills / M. Binkley, O. Erstad, J. Herman, S. Raizen, M. Ripley, M. Miller-Ricci. Springer Science+Business Media B.V., 2012. P. 17–66.
57. Eisner, E. W. Art and Cognition: Integrating the Visual Arts into the Curriculum. New York: Teachers College Press, 2004.
58. Jaques-Dalcroze E. Pisma wybrane / E. Jaques-Dalcroze. Warszawa, 1992. 168 s.
59. Joksimovic S. Editorial Beyond Cognitive Ability Learning Analytics / S. Joksimovic, G. Siemens, Y. Wang, M. San Pedro, J. Way // Journal of Learning Analytics, 2020. Vol. 7. No. 1. P. 1–4. URL: <https://learninganalytics.info/index.php/JLA/article/view/7076/7419>.
60. Matteson M. L., Anderson L., Boyden C. Soft skills: A phrase in search of meaning / M. L. Matteson, L. Anderson, C. Boyden // Portal: Libraries and the Academy. 2016. T. 16, № 1. С. 71–88. DOI: <https://lumenpublishing.com/journals/index.php/rrem/article/view/5306/4164>.
61. OECD. PISA 2015 draft frameworks. Retrieved from, 2013. URL: <http://www.oecd.org/pisa/pisaproducts/pisa2015draftframeworks.htm>

62. Robinson, K. Out of our minds: learning to be creative. 2011. URL: <https://www.amazon.com/Out-Our-Minds-Learning-Creative/dp/1907312471>(дата звернення: 11.10.24).

63. Shevchenko Yu., Zhuravlova L., Taranenko G., Dubiaha Sv. Students' readiness for the formation of primary schoolchildren's argumentative skill while identifying the real motive of the action. AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research, 10 (1). 2020. p. 100-106.

64. Suggestology and Outlines of Suggestopedia; Gordon and Breach, New York, London, Paris, 1978, 235 p. URL: <http://www.eric.ed.gov/ericwebportal/recordDetail?accno=ED132857-22k>(date of appeal: 11.10.24).

ДОДАТКИ

Додаток А

Анкета для учнів

Тема: Формування наскрізного вміння діяти творчо на уроках інтегрованого курсу «Мистецтво»

Інструкції:

Будь ласка, відповідайте на запитання, обираючи один із запропонованих варіантів або заповнюючи поле для відкритих відповідей.

1. Як ви оцінюєте свою зацікавленість у заняттях мистецтвом?

- Дуже висока
- Висока
- Середня
- Низька
- Дуже низька

2. Як часто ви берете участь у творчих проєктах на уроках мистецтва?

- Завжди
- Часто
- Іноді
- Рідко
- Ніколи

3. Які техніки мистецтва ви використовуєте під час виконання творчих завдань? (можна обрати кілька варіантів)

- Малювання
- Ліплення
- Аплікація
- Музичні інструменти
- Дизайнерська діяльність
- Інше (вказіть): _____

4. Чи відчуваєте ви, що ваше власне бачення мистецтва змінюється після участі в уроках інтегрованого курсу "Мистецтво"?

- Так, дуже змінилося
- Так, змінилося
- Ні, залишилося таким же
- Не впевнений(а)

5. Наскільки ви вмієте аналізувати та критично оцінювати свої творчі роботи?

- Дуже добре
- Добре
- Задовільно
- Погано
- Дуже погано

6. Що ви вважаєте найскладнішим у творчій діяльності? (відкрите питання):

7. Які зміни ви б хотіли бачити в уроках мистецтва для покращення творчого процесу? (відкрите питання)

*Додаток Б***Анкета для вчителів**

1. Як ви оцінюєте сформованість вміння діяти творчо у своїх учнів під час навчання?

- Значний прогрес
- Прогрес
- Незначний прогрес
- Відсутній прогрес

2. Які умови ви організуєте для заохочення творчої діяльності учнів? (Оберіть усі, що підходять)

- Проєкти
- Індивідуальні завдання
- Групова робота
- Творчі завдання
- Інше (вказіть): _____

3. Які методи ви застосовуєте для стимулювання творчості учнів? (Оберіть усі, що підходять)

- Інтерактивні
- Традиційні
- Проєкти
- Інше (вказіть): _____

4. Які перешкоди ви зустрічаєте на шляху доформування вміння діяти творчо учнів?

- Брак часу
- Відсутність методичних матеріалів
- Відсутність зацікавленості учнів
- Невизначеність у підходах до навчання
- Інше (вказіть): _____

5. Які рекомендації ви могли б надати для покращення творчої діяльності учнів у процесі навчання? _____

6. Додаткові коментарі: _____

*Додаток В***Конспект уроку з мистецтва****Клас:** 2**Тема:** Засоби виразності живопису. Створення композиції “Фантастичні тварини”**Мета:** розвивати уяву та творчі здібності учнів; навчити поєднувати елементи реальних тварин для створення казкового образу; ознайомити з базовими техніками малювання фантастичних істот; розвивати уміння і навички застосування основних правил композиції для визначення ідеї твору; формувати естетичний смак, активізувати творчу ініціативу.**Тип уроку:** комбінований**Матеріали:** альбом, простий олівець, гумка, кольорові олівці, по бажанню фломастери чи фарби.**Техніка:** змішана техніка (учень сам може обрати матеріал з яким йому легше працювати)**Хід уроку****I. Організаційний момент: перевірка готовності учнів до уроку.****II. Повідомлення теми та мети уроку.****III. Актуалізація опорних знань та введення дітей в тему.**
(Фронтальна бесіда).

- Чи часто ви дивитеся мультфільми або фантастичні фільми?
- Яких істот які ви там бачили можна назвати фантастичними?
- Які риси роблять тварину казковою?
- Чи можна перетворити звичайну тварину в казкову?

IV. Мотивація навчальної діяльності.

Діти, сьогодні ми поговоримо про казкових тварин і навіть спробуємо створити їх самостійно. Казкові тварини- це фантастичні істоти, які з’являються в наших уявленнях, казках, мультфільмах, або фільмах. Це можуть бути абсолютно нові істоти, яких ми не ніколи не зустрінемо у природі. Або ж це може бути поєднання кількох знайомих тварин в одну, з додаванням магічних елементів.

V. Вивчення нового матеріалу

Звідки пішли фантастичні тварини?

Сьогодні я хочу розповісти вам про те, звідки взялися фантастичні тварини, яких ми можемо побачити у казках, мультфільмах чи фантастичних фільмах. Вони не з'явилися просто так, їх створили люди, надихаючись тим, що їх оточувало. Давайте дізнаємось більше про це!

Міфи і легенди: Дуже давно люди не знали стільки, як ми знаємо сьогодні. Вони бачили грим, блискавку, дивні сліди тварин у лісі й не могли цього пояснити. Тому придумували історії про фантастичних істот. Наприклад: дракони: уявіть собі величезного змія з крилами, який може літати та дихати вогнем. У багатьох країнах люди вірили, що дракони охороняють скарби або захищають стародавні храми.

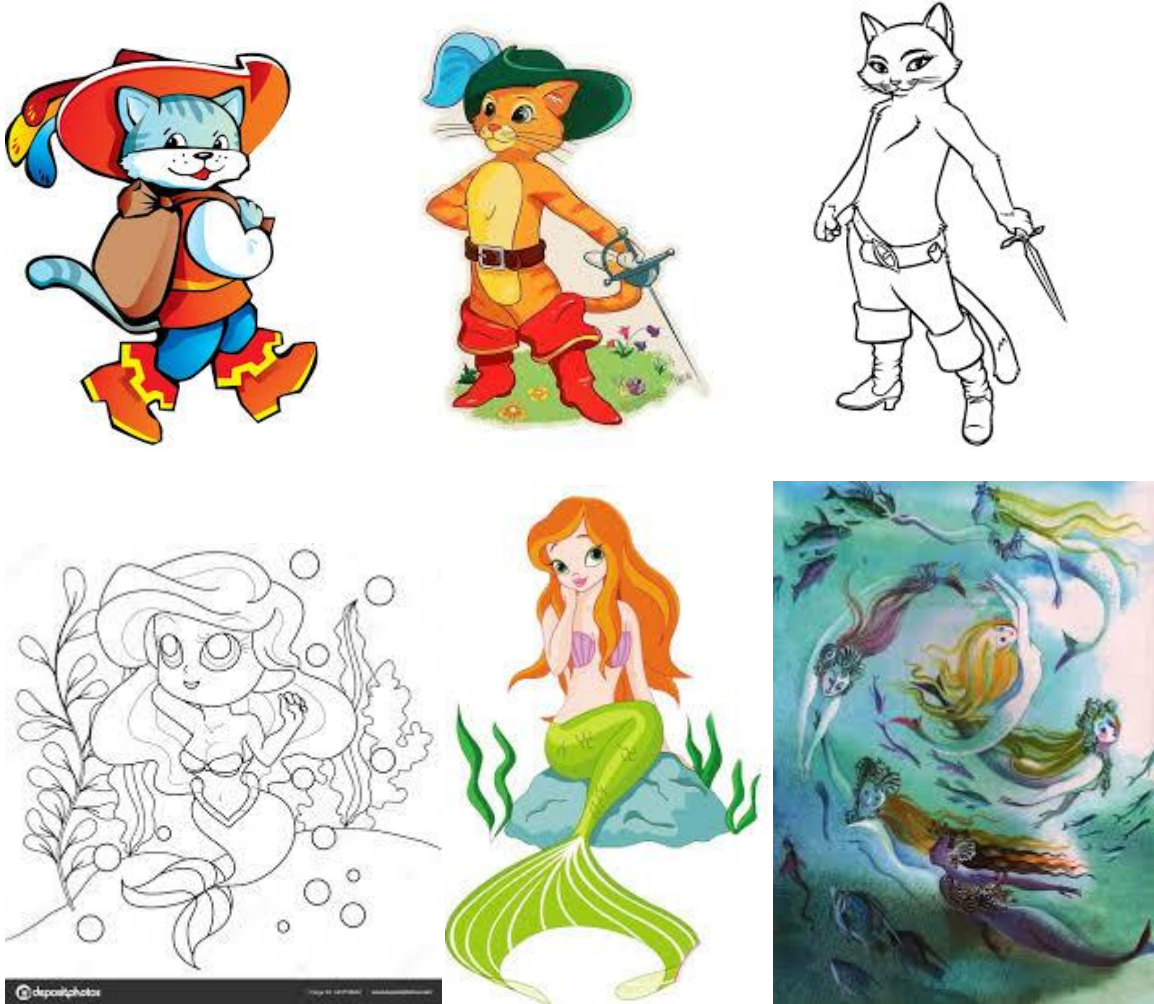
Фенікс: це птах, який живе тисячу років, а потім згорає і відроджується з попелу. Його придумали люди, щоб пояснити ідею оновлення і безсмертя.

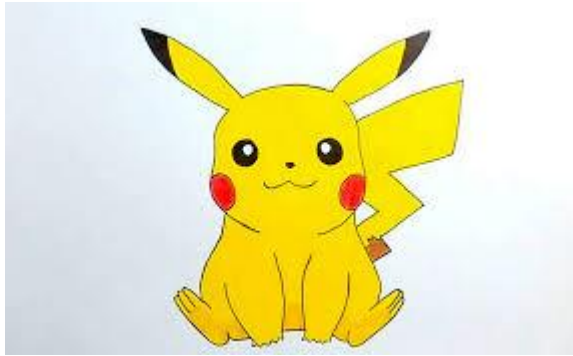
Казки: у казках люди створювали фантастичних тварин, щоб повчати дітей на їх вчинках або розказати цікаві історії, тварини у казках часто допомагають героям або, навпаки, є їхніми суперниками. Прикладом можуть

бути кіт у чоботях це не просто звичайний кіт, а мудрий і спритний персонаж, який схожий на людину. Або русалонька напів дівчина, напів риба, що живе у морях.

Мультфільми: у сучасному світі фантастичні тварини стали популярними завдяки мультфільмам. Там ми можемо побачити таких істот, які навіть не схожі на реальних тварин. Прикладом можуть бути Покемон або Стіч.

Фантастичні фільми та книги: у фантастичних фільмах, таких як "Гаррі Поттер" або "Аватар", також є багато дивовижних тварин. Сучасні письменники та режисери часто придумують нових істот, надихаючись природою або старими легендами. Наприклад: Гіпогриф — напів кінь, напів орел. Єдиноріг- персонаж багатьох фантастичних дитячих фільмів, кінь з веселковим рогом на голові.

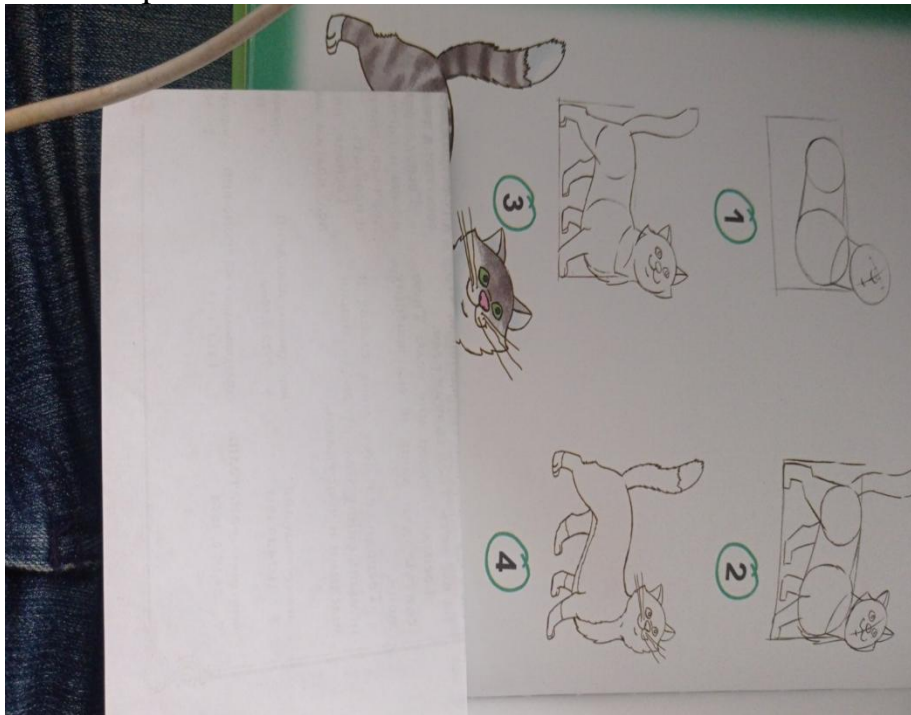

VI. Практична робота.

Як створюються фантастичні тварини?

Для початку ми можемо взяти звичайну тварину, наприклад котика. Нам потрібно замалювати його по схемі:

Потім йому можна намалювати великі крила, ріг від единорога, або незвичайний хвіст. Також можна розмалювати його різними кольорами.

Додайте деталізації образу (крила, гриву, лапи з кігтями), нанесіть текстуру- зробіть шерсть, луску чи пір'я за допомогою штрихів або ліній.

Завершіть малюнок незвичайним фоном.

VII. Підсумок уроку

Представлення своїх робіт. Кожен учень описує яку тварину він намалював.

Оцінюємо роботи, аналізуємо, робимо виставку малюнків.

VIII. Домашнє завдання: принести альбом, фарби, пензлі.

Додаток Г

Урок інтегрованого курсу “Мистецтво” у 2-му класі

Слайд 1

Тема: Про щорозповів натюрморт

Мета:

- *навчальна:* формувати уявлення про натюрморт як вид мистецтва, знайомити із засобами художньої виразності, закріплювати поняття ритму, сприяти формуванню досвіду створення художніх образів у процесі власної творчості; прослухати та вивчити українську народну пісню «Ходить гарбуз по городу»;
- *розвивальна:* розвивати вокально-хорові вміння та навички, уяву, увагу, почуття ритму, вдосконалювати вміння слухати музичні твори, сприяти розвитку художньо-образного мислення під час аналізу творів мистецтва, збагачувати емоційно-почуттєву сферу учнів;
- *виховна:* виховувати любов до природи, зацікавленість і потребу в спілкуванні з мистецтвом, естетичні смаки учнів.

Оснащення уроку: дитяча народна пісня «Ходить гарбуз по городу», мультимедійна презентація «Ходить гарбуз по городу», репродукції картин, уривки з мультфільму «Чіполліно», уривок з балету «Чіполліно» А.Хачатуряна, мультимедійна презентація

Тип уроку: комбінований

1-й урок міні-циклу – урок з домінантним музичним мистецтвом.

Слайд 2

Хід уроку

I. Організаційний момент

- Доброго дня, діти!

В осінній день, у день чудовий

Зібрались на урок ми знову,

Аби разом усім поринуть

У світ мистецтва загадковий.

(Р.Л.Арсентьєва)

II. Активізація опорних знань.

Творче завдання «Гра в детективів»

У знайомих заховалися назви нот. Упізнайте їх!

На грядці виріс огірок,

КвасоЛЯ відцвіла,

Вже рожевіє помідор

Такі у нас діла!

А ось Тополя на галявина,

Осичка і горіх.

Яка ж то щедра є ЗЕМЛЯ,

Що їх зростила ВСІХ!

Молодці! Діти, а давайте згадаємо, що таке ритм? За допомогою яких музичних інструментів можна передати дзвінке звучання краплинок весняного дощу? А як показати звукову картину осінньої зливи ?

III. Мотивація навчальної діяльності

Але осінь відома нам не тільки своїми зливами, вона зачаровує розмаїттям кольорів та мелодій. А чим нас пригощає осінь? Назвіть свій найулюбленіший осінній плід, опишіть, який він на смак.

IV. Повідомлення теми уроку

А сьогодні на уроці ми дізнаємося, що таке натюрморт, і як він «мандрує» по різних видах мистецтва, також ми з вами вивчимо відому українську дитячу пісеньку «Ходить гарбуз по городу»

V.Робота над новим матеріалом

1.Розповідь вчителя про свято врожаю:

З давніх-давен усі народи відзначають восени свято врожаю. Люди дякують природі за ситний майбутній рік, за можливість відпочити після напруженої праці. Під час святкувань люди влаштовують ярмарки, на яких не тільки купують та продають зерно, овочі та фрукти, а й танцюють і співають. Сьогодні ми послухаємо, як композитор М. Мусоргський передав святкову атмосферу, відчуття загальної радості та український національний дух ярмарку. Композитор передав настрій народного відпочинку, метушні та юрби. Для цього він використав добре знайомий усім танок, якому властиві різноманітні стрибки.

Послухайте уривок з опери «Сорочинський ярмарок» і спробуйте упізнати цей танок.

2. Слухання музики (М. Мусоргський. Опера „Сорочинський ярмарок”, уривок). **Слайд 3**

3.Аналіз прослуханого твору

- Який характер руху мелодії – плавний чи стрибкоподібний?
- Який танок використав композитор – козачок, гопак, польку чи вальс? (гопак)
- Музичний фрагмент прозвучав у виконанні одного інструмента чи цілого оркестру? (оркестру)

4. Перегляд фрагмента м/ф «Чіпполіно»

Слайд 4

А зараз давайте переглянемо фрагмент із казки про Цибуліно, хлопчика-цибулю. Ким тут виступають головні герої? (овочами та фруктами). А зображення предметів, часто овочів, фруктів чи квітів, називається натюрмортом. Ось подивіться на приклади натюрморту (демонстрація картин:

[Франсиско де Сурбаран](#) «Натюрморт з лимонами, апельсинами і трояндою»,
[Анрі Фантен-Латур](#). «Натюрморт з квітами і фруктами», А. Великородний
 «Натюрморт з овочами і фруктами») **Слайди 5,6,7**

Фізкультхвилинка Слайд 8

5. Перегляд мультфільму „Ходить гарбуз по городу” **Слайд 9**
 Який гарний мульттик! Справжнісінький музичний натюрморт. Пам'ятаєте, що таке натюрморт? Так він виглядає у мультфільмах. А ще його можна побачити у пісеньках. Зараз ми всі візьмемо участь у виконанні музичного натюрморту. Для цього нам потрібно послухати і розучити українську народну пісню «Ходить гарбуз по городу».

6. Прослуховування пісні «Ходить гарбуз по городу» (слухання аудіо запису, потім співає вчитель, відтворюючи потрібну інтонацію) **Слайд 10**

7. Розучування пісні

Яка весела пісенька! Так і хочеться під неї танцювати! Під час виконання пісні спробуйте передати її пульс. Для цього розпізнайте сильні та слабкі долі. А весь ритм пісні проплескайте в долоні.

Виконання пісні за ролями

VI. Закріплення вивченого матеріалу

А зараз давайте пригадаємо героїв пісеньки, яку ми щойно вивчили. Візьміть аркуші паперу, та спробуйте намалювати когось із них кольоровими олівцями.

VII. Підведення підсумків уроку

- Діти, що ж таке натюрморт?
- А хто запам'ятав, де сьогодні він «мандрував» (пісня, картина, мультики)
- А що було зображено на картинах?
- Продовжить речення: Мені на уроці найбільш сподобалося...

Молодці, любителі овочів та фруктів! Сьогодні ви гарно попрацювали: вивчили пісню, дізналися про свято врожаю та про натюрморт. Вдома я пропоную вам підібрати декілька загадок про овочі або фрукти та намалювати їх відгадки.

2-й урок міні-циклу – урок з доміантним образотворчим мистецтвом Слайд 11

Хід уроку

I. Організаційний момент

Хвилинка емоційного настрою

— Я всміхаюсь сонечку:

— Здрастуй, золоте!

Я всміхаюсь квіточці —

Хай вона росте!

Я всміхаюсь дощику:

— Лийся, мов з відра!

Друзям усміхаюся —

Зичу вам добра!

II. Активізація опорних знань.

Хвилинка спостережливих

—

Ми з вами знову зустрілися на уроці образотворчого мистецтва. Ви знате, що художники повинні бути спостережливими.

— Назвіть, які ви знаєте види образотворчого мистецтва?

— Якими матеріалами та інструментами користуються художники-живописці?

— Які кольори має веселка? А якими кольорами радує нас золота осінь?

III. Мотивація навчальної діяльності

Відгадування загадок:

1. Сидить Марушка в семи кожухах.

Хто її роздягає, той сльози проливає.

(Цибуля)

2. На городі в нас грядки,

На грядках – рясні листки:

Там зростають малюки,

Зелененькі

...

(Огірки)

3. Я жовтенька, я маленька,

Мов медочок солоденька.

На баштані досягаю,

Тепле сонечко вітаю.

(Диня)

Молодці!

А пам'ятаєте, де ми вже зустрічали цих персонажів? (на минулому уроці мистецтва)

IV. Повідомлення теми уроку

А на цьому уроці ми з вами продовжимо знайомитися із натюрмортом, прослідкуємо за його подальшою «подорожжю» по видах мистецтва, та навіть спробуємо створити власний.

V. Робота над новим матеріалом

1. Вступне слово вчителя

Овочі та фрукти, які ми щодня бачимо у себе на столі, здаються нам такими звичайними. Але митці саме в буденному бачать надзвичайне і прекрасне. А потім утілюють це в піснях, картинах та інших творах мистецтва. У дарах землі все тішить око – соковитість кольорів, багатство форм, смаків, ароматів, розмірів і поверхонь. Не дивно, що художники залюбки змальовують їх.

2. Повідомлення про натюрморт

Натюрморт! Ви вже знаєте, що це зображення предметів, в тому числі фруктів, овочів і квітів. У цьому дивному французькому терміні сховалися два слова "природа" і "мертва". Голландські художники переклали це слово більш поетично – "тиха натура". Предмети "живуть" своїм життям, таким

тихим і непомітним, що лише художник вміє їх почути й розповісти про них.

Слайд 12

3. Споглядання та аналіз репродукцій

Зазирнімо до нашої галереї і розгляньмо натюрморти детальніше. **Слайди 13-15**

- Що і де на картині ви бачите?

- Тепер будьте ще уважнішими і дайте відповідь на питання ЯКІ? Опишіть предмети на картині. Які вони?

Поруч із зображеннями овочів і фруктів різні предмети побуту, посуд чи квіти виглядають дуже природно. Таке сусідство створює в нас гармонійне враження від картини. Подібні композиції ми щодня бачимо на своєму столі. Хоча, можливо, й не такі вишукані.

- Де художники розмістили більші предмети, а де менші? Головні предмети на картині утворюють її композиційний центр. Кожний предмет у натюрморті має свою форму, розмір та колір. Як ви вже пам'ятаєте, на минулому уроці ми прослідкували, де «був» натюрморт: у пісні, на картинах, у мультфільмах. Але на цьому його подорож не завершилася.

4. Перегляд уривку з мультфільму

Зараз подивіться ще один уривок з мультфільму «Чіполінно» **Слайд 16**

Яких казкових героїв ви там побачили? Що вони робили? А за допомогою якої музики ми бачимо їх настрій? (повільної, сумної).

Діти, пригадайте, що таке балет? А зараз я хочу запропонувати вам подивитися уривок з балету К. Хачатуряна «Чіполліно» **Слайд 17**

- Кого з казкових персонажів ви побачили у балеті?

- Яка музика відтворила характер героїв казки? Порівняй героїв балету і мультфільму

Фізкультхвилинка (діти повторюють рухи за вчителем)

Ох – ох – ох є на грядочці горох.

Ик – ик – ик і цілющий там часник.

Як – як – як там червоний є буряк.

Ок – ок – ок ще й зелений огірок.

Ор – ор – ор і смачненький помідор.

Уз – уз – уз на паркан повивсь гарбуз.

Ун – ун – ун соковитий там кавун.

Чі –чі –чі – це корисні овочі.

Ди – ди – ди є тут ще і ягоди

VI. Практична робота „Фруктова крамничка”

1. Подивіться на слайд, на якому з натюрмортів правильно визначено композиційний центр? **Слайд 18**
2. Як би ви розмістили ці предмети в одному натюрморті? Який предмет стане композиційним центром? Чому? **Слайд 19**

А зараз ми за допомогою фарб спробуємо створити власний натюрморт, а зобразимо на ньому героїв казки Чйполліно – овочі та фрукти (вчитель малює на дошці)

Технологія виконання натюрморту:

1. Беремо аркуш паперу, кладемо його горизонтально, і проводимо на ньому лінію, яка розділятиме стіл і все, що знаходиться вище від нього.
2. У центрі малюємо кавун і яблуко, вони мають форму кола.
3. Лимон малюємо у формі овалу жовтим кольором.
4. Грушу малюємо у формі трикутника будь-яким кольором.

Не забувайте про композиційний центр та правильно добирайте кольори, щоб вони не зливалися, інакше малюнок буде невдалим. Зверніть увагу, що що зображення повинно відповідати розмірам аркуша.

VII. Закріплення вивченого матеріалу

Гра «Оживи картину».

Перед вами картина Дж. Медея «Осінь». Уявіть, що «герої» казки ожили і заспівали. Які голоси ти почув? **Слайд 20**

VIII. Підведення підсумків уроку

- Хто запам'ятав, що означає слово натюрморт?
- Назвіть, у яких жанрах мистецтва він використовується?

Урок №3. Мелодії нашої землі: Подорож у світ українських народних інструментів"

Тема уроку: Українські народні інструменти та їхнє звучання

Мета уроку: Познайомитися з українськими народними інструментами та їхньою особливістю звучання. Розвивати вміння розрізняти звучання інструментів та відчувати атмосферу народної музики.

1. Організаційний момент:

Музика – це не лише звуки, а й емоції! Сьогодні на уроці ми будемо поринати у світ народної музики, відчуємо її красу, відкриємо для себе магію українських народних інструментів. Налаштуємося на творчість і позитивний настрій.

Заплющіть очі на кілька секунд і уявіть себе серед зелених луків, де на вітрі лунає звук сопілки... Чи не відчуваєте спокою і тепла? А тепер відкрийте очі й пориньте у світ музики разом з нами!

2. Мотивація навчальної діяльності:

Щоб зрозуміти важливість народних інструментів для культури, давайте спробуємо відповісти на питання:

- Як ви думаєте, чому народні інструменти так важливі для культури кожного народу?
- Яким чином музика відображає історію та традиції народу?

Ми поговоримо про те, як кожен інструмент став частиною історії українського народу, і порівняємо їх із народними інструментами інших країн.

3. Актуалізація опорних знань:

Згадаємо, що таке програмна музика та в якій формі вона може бути написана. Також обговоримо, що таке музичний цикл.

- Програмна музика – це музика, яка передає конкретні образи або розповідає якусь історію.
- Музичний цикл – це ряд творів, які об'єднані спільною темою чи мотивом.

Ці поняття допоможуть нам краще розуміти структуру та зміст творів, які ми сьогодні вивчатимемо.

4. Вивчення нового матеріалу:

Українські народні інструменти

Тепер познайомимося з найвідомішими українськими народними інструментами:

- Бандура: Мелодійний струнний інструмент, що поєднує звучання арфи та лютні.
- Кобза: Старовинний струнно-щипковий інструмент, що має схоже звучання з бандурою.
- Сопілка: Флейтоподібний дерев'яний інструмент, що має чисте й виразне звучання.
- Цимбали: Мелодійний інструмент із струнами, які розташовані горизонтально.
- Дримба: Інструмент, що створює глибокий, дзвінкий звук завдяки резонансним пластинкам.

 Прослуховуємо звучання кожного інструмента:

- Під час прослуховування спробуємо уявити, який настрій передає кожен звук.

Бандура

5. Ребус на увагу!

Завдання:

Розгадайте, який український народний інструмент зашифрований у цьому ребусі!

(Пояснення: "♫" — бандура, "☼" — вітер (зазвичай асоціюється з мелодіями, що лунають на відкритому просторі), "🎵" — звук, який може асоціюватися з інструментами, що продуваються повітрям, як флейти).

6. Фізкультхвилинка:

Щоб тримати увагу на високому рівні, давайте трохи розізнаємося!

1. Розтяжка: Встаньте і потягніться вгору, як зростає дуб на полі.
2. Кроки: Уявіть, що ви йдете в полі, переступаючи через гілки дерев, крокуйте широко.
3. Руки: Розведіть руки в сторони і уявіть, що ви граєте на бандурі. Тепер, повільно піднімаючи руки, відчуйте, як ваше тіло стає легким і гнучким.

7. Музичний твір:

Зараз познайомимося з твором Левка Колодуба "Троїсті музики". Це чудовий приклад традиційної української музики, яка передає дух українського свята.

Прослуховуємо уривок і обговорюємо:

- Як звучать інструменти в ансамблі?
- Як музика передає настрої святкового моменту?

8. Ансамбль і його роль:

Ансамбль – це спільне виконання музики кількома учасниками. В ансамблі кожен інструмент доповнює один одного, створюючи гармонійну музичну картину.

Задача:

Поділімося на маленькі групи і спробуємо "зіграти" ансамбль. Кожен із вас спробує бути певним інструментом: один – сопілкою, інший – бандурою, третій – цимбалами.

9. Пісня "Ой заграйте, дударики":

Тепер ми розучимо пісню "Ой заграйте, дударики", яка є важливою частиною української народної музики.

- Завдання: Зрозуміти, який образ ця пісня передає.

- Обговорення: Як інструменти в пісні підтримують її ритм і настрій?

10. Закріплення вивченого:

Підсумуємо:

- Які інструменти ми сьогодні вивчали?
- Які емоції вони передають?
- Як ви думаєте, чому народні інструменти мають такий особливий характер?

Тестування: Підготую кілька запитань на картках, щоб ви могли показати свої знання.

11. Рефлексія:

Наприкінці уроку давайте поділимося враженнями:

Який інструмент вас вразив найбільше?

Яка пісня або мелодія вам найбільше сподобалася?

Мета: дослідження образної креативності

Цільова аудиторія: 2 клас.

Час проведення:

Використовується для дослідження невербального творчого мислення.

Стимульний матеріал.

Аркуші білого паперу, у середині яких простим або чорним олівцем намальовані контури.

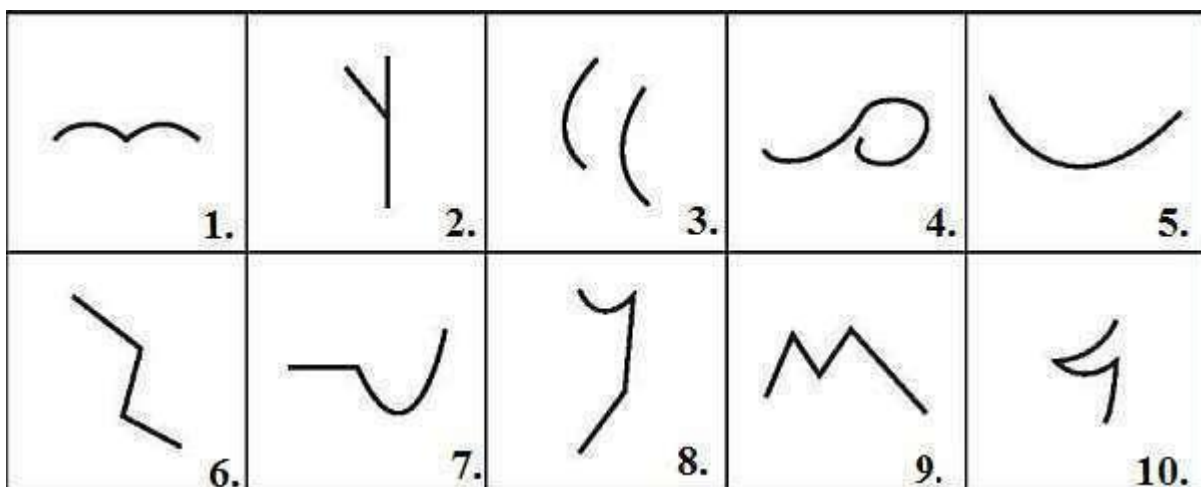
Інструкція.

Подивися на цей листок. Хтось із хлопців почав малювати, але не встиг закінчити. Подумай, що з цього може вийти, і закінчи, будь ласка, малюнок.

Проведення тесту.

Дітям дають тільки простий або чорний олівець. Дорослий не втручається в процес малювання і на можливі запитання дітей відлучує, що вони можуть малювати все, що їм хочеться.

Для домальовування дітям зазвичай пропонують по черзі 5-6 контурів. Після виконання кожного завдання дитину запитують, що саме намальовано на картинці, однак у разі виникнення труднощів можна не наполягати на відповіді.

Аналіз результатів.

Під час інтерпретації отриманих даних увагу звертають на швидкість, гнучкість та оригінальність отриманих відповідей.

Швидкість пов'язують із загальною кількістю відповідей. Максимальна кількість балів - 3, мінімальна - 0 (якщо дитина відмовляється малювати).

Гнучкість оцінюють за кількістю використаних категорій у вмісті малюнків (наприклад, дитина малює тільки людей або і людей, і тварин, і різноманітні предмети). Відмова від завдання - 0 балів, максимальна кількість балів - 3 (у разі використання кількох категорій). Оригінальність різних категорій оцінюються за балами:

- 1 - звірі, їжа, транспорт;
- 2 - іграшки, людина;
- 3 - герої казок, одяг, птах, рослини;
- 4 - меблі, риби;
- 5 - комахи, техніка;
- 6 - предмети туалету, світильники, музичні інструменти, постільні приналежності.

Крім плинності, гнучкості та оригінальності оцінюється і характер малюнка - важливий показник творчих здібностей дитини. Відмова малювати, відтворення тотожного контуру поруч з основним, прикріплення овалу до паперу без називання малюнка та домальовування - 0 балів.

Домальовування з мінімальною кількістю ліній, при якому обігрується традиційне використання контуру (огірок, сонечко, кулька, хвиля) - 1 бал.

Малюнок складається з додаткових елементів, з'єднаних з основним контуром (людина, кораблик, доріжка в саду), - 2 бали.

Основний контур є частиною в інших предметах або їхньою деталлю (включення) - 3 бали.

Малюнок містить певний сюжет, виражає деякі дії - 4 бали.

Малюнок містить кілька персонажів або предметів, що розкривають його тему, яка підпорядкована одному смислому центру, пов'язаному з основним контуром, -5 балів.

У нормі діти мають набирати 6-9 балів, отримавши 1-2 бали за плинність, гнучкість та оригінальність і 3-4 бали за характер малюнка. Норма не залежить від віку, який впливає лише на зміну стимульного матеріалу. За великої кількості балів (11 і вище) можна говорити про високий рівень творчого мислення дитини, її обдарованість, діти, які набрали менше 2-3 балів, фактично не володіють творчим мисленням, хоча можуть мати високий інтелектуальний рівень.